

USKOA-VERBIN KOLMAS INFINITIIVI
JA SIIHEN LIITTYVÄT MÄÄRITTEET
VANHOILLISLESTADIOLAISESSA SAARNASSA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
lokakuussa 2002
Miina Mehto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistinen tiedekunta	Laitos Kielten laitos
Tekijä Miina Mehto	
Työn nimi <i>Uskoa</i> -verbin kolmas infinitiivi ja siihen liittyvät määritteet vanhoillislestadiolaisessa saarnassa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika 8.10.2002	Sivumäärä s liitteineen 74
Tiivistelmä - Abstract	
<p>Tutkielmassa tarkastellaan uskonnollista kieltä. Tutkimuksen kohteena on Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvan vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen saarnakieli. Tarkoituksena on jäljittää herätysliikkeen kielelle ominaispiirteitä. Tutkielmassa tarkastellaan <i>uskoa</i>-verbin kolmannen infinitiivin inessiiviä ja illatiivia sekä niihin liittyviä määritteitä. Alussa tehdään myös katsaus saarnakielen tyyliin.</p> <p>Aineslähteenä ovat liikkeen kesäjuhlien, suviseurojen, litteroitu saarnakokoelma vuodelta 1996. Aineistosta on järjestelmällisesti kerätty <i>uskoa</i>-verbin kolmannen infinitiivin esiintymät. Inessiiviesiintymiä aineistossa on 32 ja illatiiviesiintymiä 39. Tutkimuksessa tarkastellaan ilmausten merkityksiä ja käyttöä vertaamalla niitä yleiskieleen.</p> <p>Aineistossa esiintyy rakenne pääverbi + <i>uskomassa</i>, jonka yleisimpänä pääverbinä on <i>olla</i>-verbi. Rakenne <i>olla uskomassa</i> poikkeaa yleiskielestä. Se ilmentää 'uskomisen' paikkaisuutta, olotilaa, tämänhetkisyttä ja jatkuvuutta, eikä sitä voi korvata millään muulla ilmauksella. Rakenteen pääverbi + <i>uskomaan</i> yleisin pääverbi on <i>jäädä</i>. Myös <i>uskomaan</i>-ilmaukset ilmentävät 'uskomisen' jatkuvuutta ja lisäksi sen alkamista.</p> <p><i>Uskoa</i>-verbin 3. infinitiivin yhteydessä esiintyy modaaliverbejä, joista ilmenee 'uskossa olon' tai 'uskoon tulon' olemus tai se, millaisena ne esitetään. <i>Uskoa</i>-verbin 3. infinitiivin yhteydessä esiintyy myös yleiskielestä poikkeavia aikaa, paikkaa ja tapaa ilmaisevia määritteitä sekä synninpäästöön liittyviä ilmauksia.</p> <p>Aineiston poikkeavilla ilmaustyypeillä on oma funktionsa. Niillä on yhtäältä teologinen mutta toisaalta myös sosiaalinen merkityksensä.</p>	
Asiasanat <i>Uskoa</i> -verbi, kolmas infinitiivi, uskonnollinen kieli, vanhoillislestadiolaisuus	
Säilytyspaikka Fennicum	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
	1.1. Tutkimustehtävä ja -aineisto	1
	1.2. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä	2
	1.3. Uskonnollisesta kielestä	4
2.	SAARNOJEN TYYLISTÄ	7
	2.1. Muutamia muoto- ja lauseopin piirteitä	7
	2.2. Sanastoa	8
	2.3. Postpositioilmauksia	11
	2.4. Paratagmoja	13
3.	INFINITIIVISTÄ	17
	3.1. Infinitiivin määrittelystä ja syntagtisesta asemasta	17
	3.2. Lauseenvastikkeista	20
4.	KOLMANNESTA INFINITIIVISTÄ	23
	4.1. Muodostaminen ja taivutus	23
	4.2. Kolmannen infinitiivin inessiivi	24
	4.2.1. Inessiivin merkityksistä yleiskielessä	24
	4.2.2. Inessiivi vanhassa kirjasuomessa, murteissa ja sukukielissä	26
	4.3. Kolmannen infinitiivin illatiivi	29
	4.3.1. Illatiivi verbisyntagmassa	29
	4.3.2. Illatiivi vanhassa kirjasuomessa	31
	4.4. Muut sijat	32
5.	KOLMANNEN INFINITIIVIN INESSIIVI AINEISTOSSA	35
	5.1. <i>Olla uskomassa</i> -rakenteen esittelyä	35
	5.2. <i>Olla uskomassa</i> -rakenteen merkityksistä	36
	5.3. Kielteinen <i>olla uskomassa</i> -ilmaus	39
	5.4. Muut <i>uskomassa</i> -ilmaukset	41
	5.5. <i>Uskoa</i> -verbin 3. infinitiivin taustaa	45
6.	KOLMANNEN INFINITIIVIN ILLATIIVI AINEISTOSSA	47
	6.1. Pääverbeistä ja merkityksistä	47
	6.2. <i>Jäädä uskomaan</i> -rakenne	47
	6.3. Muut <i>uskomaan</i> -ilmaukset	49
7.	MODALITEETIN ILMAISEMINEN KOLMANNEN INFINITIIVIN YHTEYDESSÄ	53
8.	KOLMANNEN INFINITIIVIN MÄÄRITTEET	57
	8.1. Yleisiä määritteitä	57
	8.2. Synninpäästöön liittyvät määritteet	60
9.	POHDINTA	66

LÄHTEET

68

LIITTEET

72

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustehtävä ja tutkimusaineisto

Pro gradu -tutkielmassani perehdyn vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen saarnakieleen. Liike on syntynyt Pohjois-Ruotsissa 1800-luvulla kasvi-tieteilijän ja teologin, Lars Levi Laestadiuksen (1800-1861), parannussaarnan myötä. Liike kuuluu Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Liikettä pidetään omintakeisena (Ihonen 2000: 68–78). Tutkielmassani on kyse kielitieteellisestä tutkimuksesta, joten työ rajautuu nimenomaan kielen piirteisiin. Tutkinkin, mitä omaleimaista vanhoillislestadiolaisessa saarnassa on.

Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä järjestetään vuotuiset kesäjuhlat, suviseurat. Seuroihin liittyvä aineisto kootaan suviseurajulkaisuksi, joka sisältää avajaispuheet, varsinaiset seurapuheet eli saarnat, alustuksen, päätössanat sekä vuosikokousmateriaalia. Tutkimuksessani käsittelen vain varsinaisia saarnoja. Aineslähteenä käytän Alajärven suviseurojen julkaisua *Tule ja katso*. Puhujina on sekä maallikoita että pappeja, joista kukin on pitänyt yhden saarnan. Saarnoja on yhteensä 31, ja kukin niistä on kestänyt noin 40 minuuttia.

Aineslähteenä oleva suviseurajulkaisu on vuodelta 1996. Tuorettakin aineistoa voisi käyttää, mutta tutkimuksen alussa aivan uutta materiaalia ei ollut käytettävissä. Lisäksi tällaisen uskonnollisen liikkeen kieli ei juurikaan muutu viidessä vuodessa, joten aineistoa voi pitää edelleen ajankohtaisena. Suviseurajulkaisun litteroijana toimineen Maija-Liisan Tervon mukaan saarnoja on muokattu helpommin luettavaksi: toistoa ja puhekielen lisäsanvoja on karsittu, lauseita lyhennetty ja viitteet Raamatun kohtiin tarkistettu (Maija-Liisa Tervon tiedonanto).

Tutkimuksessani jäljitän vanhoillislestadiolaisen liikkeen kielelle tyypillisiä piirteitä. Olen kerännyt aineistosta systemaattisesti *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin esiintymät: inessiivi (*uskomassa*) esiintyy aineistossa 32 kertaa ja illatiivi (*uskomaan*) 39 kertaa. Tarkastelenkin *uskoa*-verbin 3. infinitiivin käyttöä ja merkityksiä. Olen kerännyt saarna-aineistosta myös ilmauksiin

liittyviä modaaliverbejä ja määritteitä, joita myöskin tarkastelen. Tarkoituksena on selvittää ilmausten syntyä ja arvioida vieraiden kielten vaikutusta, vaikka siihen ei juurikaan pysty puuttumaan. Vertaan aineistoa **yleiskieleen**, ja siten kartoitan ”koukeroisia” yleiskielestä poikkeavia ilmauksia.

Käytän lähdekirjallisuutena mm. Osmo Ikolan, Ulla Palomäen ja Anna-Kaisa Koiton tutkimusjulkaisua Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. Tutkimuksessa käsitellään tekstien elementtejä, virkkeitä, lauseita, tekstin koheesiota sekä upotteita ja niihin liittyvien nominaalimuotojen käyttöä Lauseopin arkiston murre- ja yleiskielen aineistossa. Teoksen päätarkoituksena on antaa kuvaus siitä, miten käsitellyt ilmiöt konkreettisesti edustuvat suomen murteissa. Erityisesti tukeudun teokseen kolmannen infinitiivin illatiivia ja sen modaaliverbejä käsitellessäni.

Ensimmäisen luvun jälkimmäisissä osioissa esittelen vanhoillislestadiolaista herätysliikettä ja uskonnollisen kielen ominaispiirteitä. Toisessa luvussa esittelen aineiston saarnakielen tyyliä joidenkin kielenpiirteiden avulla, sekä kolmannessa ja neljännessä luvussa infinitiiviä, joista erityisesti kolmatta infinitiiviä. Varsinainen analyysiosa koostuu luvuista 5–8. Aineistoesimerkkien perässä oleva sivunumero viittaa sijaintiin aineistossa. Yhdeksännessä luvussa pohdiskelen ilmausten funktioita ja herätysliikkeen ideologiaa.

1.2. Vanhoillislestadiolaisesta herätysliikkeestä

Pohjoisruotsalaisen Kaaresuvannon pitäjän rovasti Lars Levi Laestadius löysi etsimänsä, elävän uskon, ”Lapin Marian” julistamassa evankeliumissa. Näin itse löydettyään autuuden tien Laestadius saattoi alkaa johdattaa sille muitakin. Herätys alkoi kevättalvella 1846, ja se levisi pian Laestadiusen asuinseuduilta yhä laajemmalle. Vuosisadan loppuun mennessä liike oli levinnyt suurimpaan osaan Suomea, Pohjois-Amerikkaa ja Venäjälle. (Lohi 1989: 103–312.) Alettiin puhua **lestadiolaisuudesta**.

Liikkeessä on ollut useita hajaannuksia opillisten erimielisyyksien vuoksi. Suomessa pääuomaksi on jäänyt ns. SRK-lestadiolaisuus, josta käytetään nimitystä **vanhoillislestadiolaisuus** (Talonen 2001: 11). Opillisena perustana

pidetään Lutherin uskonpuhdistuksen periaatteita: Raamattu on uskon ja elämän ylin ohje, ja ihminen tulee vanhurskaaksi yksin uskosta, yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden. Keskeistä on saarna Jeesuksen kärsimisestä, kuolemasta ja ylösnousemuksesta — pelastuksesta. Kristuksen työ jatkuu maailmassa, ja Pyhä Henki vanhurskauttaa ihmisen seurakunnassaan. Jeesus on antanut evankeliumin julistamisen viran seurakuntansa jäsenille. Synninpäästön saanut ihminen on valtuutettu julistamaan syntejä anteeksi kaikille ihmisille Pyhän Hengen välityksellä. Evankeliumin ydintä onkin juuri syntien anteeksianto, joka saarnataan Jeesuksen nimessä ja veressä. (Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys: <<http://www.srk-oulu.net/>> [Luettu 11.7.2002].)

Herätysliikkeessä on noin 100 pappia ja lähes 700 maallikkosaarnaajaa. Liikkeessä toimii paikallisia organisaatioita, **rauhanyhdistyksiä**. (Nimi viittaa Raamatun sanoihin: ”Hän on meidän rauhamme” [Ef. 2:1]). Toiminta kattaa koko Suomen, ja paikallisten yhdistysten keskuksena toimii Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys (SRK). Yhdistys tekee lähetystyötä kotimaassa ja ulkomailla amerikkalaisen ja ruotsalaisen sisarjärjestönsä kanssa. (<<http://www.srk-oulu.net/>> [Luettu 11.7.2002].) Vanhoillislestadiolainen kristillisyyden onkin viime aikoina levinnyt myös Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan (Haapsaari ym. 2002: 25–26).

SRK tekee ja tukee lapsi- ja nuorisotyötä, sekä julkaisee ja kustantaa äänitteitä, kirjallisuutta, aikakauslehtiä. Viikoittain ilmestyy sanomalehti nimeltään **Päivämies**. Vuotuiset **suviseuraf** ovat liikkeen päätapahtuma. Ohjelma koostuu tavallisten seurojen, hartaustilaisuuksien, tapaan rukouksista, saarnoista, virsien (Ev.-lut. kirkon virsikirja 1986) ja liikkeen oman kokoelman **Siionin laulujen** laulamisesta sekä vapaasta keskustelusta. (<<http://www.srk-oulu.net/>> [Luettu 11.7.2002].)

1.3. Uskonnollisesta kielestä

Päivikki Suojanen on määritellyt uskonnollisen kielen seuraavasti:

”Uskonnolliseksi kieleksi käsitän sen järjestelmän, jota puhutaan, luetaan, kirjoitetaan, tai/ja tulkitaan sakraalisti koetussa tapahtumassa tai sellaisessa tilanteessa, missä kosketellaan sosiaalisen ryhmän tai yksilön pyhiksi ja uskonnollissisältöisiksi mieltämiä tajunnansisältöjä ja -aiheita. Sen elementtien valintaa säätelevät puheyhteisön luonnollinen traditio sekä sosiaalisten suhteiden verkosto.” (Suojanen 1975: 231.)

Uskonnollista kieltä olisi siis lähestyttävä kahdesta aspektista: lingvistisestä ja sosiaalisesta rakenteesta käsin.

Uskonnollinen viestintätilanne sisältää seuraavat hierakkiset osiot: kulttuurikonteksti, puhetilanne, puhetapahtuma ja puhetuotos (Suojanen 1975: 232-235). **Kulttuurikonteksti** merkitsee tutkittavan tekstin taustatekijöitä kuten puhujan ammattia, sivistystasoa ym. Tässä tutkimuksessa puhujina on sekä pappeja että maallikkosaarnaajia. **Puhetilanne** on herätysliikkeen kesäjuhlat, suviseurat. **Puhetapahtumana** on saarna, joka on valmisteltu mutta ei valmiiksi kirjoitettu.

Jokaiseen puhetapahtumaan sisältyy useita **puhetuotoksia**, jotka ovat puhetapahtuman minimiyksikköjä. Puhetuotos on hyvinkin eri perustein hahmottuva kielellinen kokonaisuus, esim. semanttinen tai morfologinen. (Suojanen 1975: 237–240.) Mitkä kielelliset seikat sitten uskonnollistavat tai hengellistävät kielen?

Raamattu on ollut Suomen uskonnollisen kielenkäytön malli. Vanhat raamatunsuomennokset perustuvat kieliin, jotka poikkeavat rakenteeltaan suomen kielestä, ja niissä onkin vieraita lause- ja virkerakenteita, kuten epäsuomalainen sanajärjestys tai postpositioilmaukset. Vanhoissa suomennoksissa on paljon arkaistisia muotoja ja rakenteita, joita yleiskielessä ei enää käytetä. Kyse on ”pipliasuomesta”, jossa on ”hartautta herättävää arvokkuutta” (Rapola 1962: 9). Ilmaisuu on siis sävyttynyt juhlavaksi ja ylätuyliseksi. Kuitenkin tyypillisimmin kielen uskonnollinen, hengellinen sisältö paljastuu sanastosta. Toisten sanojen uskonnollinen

merkityskomponentti on vahvempi, toiset vaativat kontekstin tullakseen ymmärretyksi uskonnollisen rekisterin aineksina. (Mielikäinen 2000: 237–253.)

Vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä käytetään Antti Lizeliuksen vuoden 1776 raamatunsuomennosta, jota on korjattu vuonna 1878. Korjauksen luonnetta selvitellään esipuheessa:

Nyt käy Jumalan siunauksesta, P. Biblia Suomen kielellä präntistä v. 1776 painetun P. Raamatun jälkeen korjattuna ja pränttivistä sekä puustaveissa että lausemerkeissä parannettuna; jonka sivussa myös erhetykset yhtäpitävöisen Raamatunpaikkain osoituksissa ovat ojennetut.

Paino- ja kirjoitusvirheet on oikaistu ja joitakin sisällöllisiäkin kirjauksia on siis tehty vuoden 1878 käännökseen.

Vanha Kirkkoraamattu lyö leimansa liikkeen kieleen ja vaikeuttaa jopa ymmärtämistä. Saarnakieli sisältää raamatullista kuvakieltä, vanhaa sanastoa ja vanhahtavia muotoja. Omaperäisessä ilmaisussa lienee nähtävissä myös saarnaaja Laestadiuksen perintöä.

Kuten kristillisissä liikkeissä yleisesti vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä uskonnollisesta kielestä puhutaan *kaanaankielenä* (< Kanaanin kieli). Herätysliikkeen Päivämies-lehden tammikuun 2001 toisessa numerossa ”Kaanaan kieltä oppii vanhanakin” -jutussa Pauliina Peltokorpi kirjoittaa:

”Kaanaan kielen avulla voidaan kuvata vaikeasti ymmärrettäviä asioita, ja tutulla kielellä kuuluvat saarnat tuovat turvallisuutta. Kaanaan kieli on kuitenkin vain apuväline niin kuin kielet yleensäkin. Turvamme ei ole kielessä vaan ikiaikojen Jumalassa.”

Myös Ulla Leppänen selventää kaanaankielen asemaa Päivämies-lehden numerossa 35/2001:

”Niin sanotulla kaanaankielellä tarkoitetaan vanhaa uskonnollista kieltä, jossa on monia vakiintuneita sanontoja. Lapsesta asti seuroissa käynyt kuuntelee sujuvasti turvallisia kaanaankielisiä saarnoja ja laulaa Siionin lauluja ja virsiä kaipaamatta niihin suomennoksia nykykieleen. Vanhahtava kieli rikkaine kuvineen tuntuu kasvaneen yhteen tekstin sisällön kanssa.

Koukeroisuudesta huolimatta kieli on usein hämmästyttävän kaunista. Vaikka sanoma olisikin tajuttava, voi yksittäisten sanojen tai ilmausten ymmärtäminen ilman selityksiä olla kuitenkin vaikeaa. Kielikysymys nousee pintaan viimeistään silloin, kun tekstin sisällöstä pitäisi tehdä selkoa ulkomaalaiselle tai sellaiselle nykysuomalaiselle, jolle kaanaankieli on outoa.

— — Siitä [kaanaankielestä] on tullut eräänlainen kotoisen turvallinen murre keskustellessa kaikkein tärkeimmistä asioista. Tavallinen puhekieli on ehkä tuntunut liian arkiselta; kristillisyyden kielenkäyttöön on vakiintunut tiettyjä perinteitä. Perinteet ovat hyviä, jos ne eivät haittaa kielen ymmärtämistä.

Tämän päivän nuorelle, ja joskus vanhemmallekin, kaanaankielen ymmärtäminen, puhuminen tai kirjoittaminen saattaa tuntua hankalalta. Uskonasioista keskusteleminen ja kirjoittaminen ei saa jäädä pois siksi, ettei siihen löydy sopivaa kieltä. Uskon ja opin peruskäsitteiden selitysten tulee olla kielellisesti ymmärrettäviä.

Jeesuksen käyttämä kieli tavoitti tuonaikaisen kuulijan kokemusmaailman. Laestadius oli kuuluisa voimallisen havainnollisesta puheestaan. Kieli oli elävää, kohti käyvää ja ymmärrettävää. Meidänkin kieleemme saa olla myös uskomisesta puhuttaessa suuhun sopivaa. — —

Kieli on keskustelun väline eikä usko ole kielestä kiinni. Oleellista ei ole se, että samat sananparret siirtyvät sukupolvelta toiselle. Oleellista on pitää esillä elävän uskon sanomaa, joka on kaikille uskovaisille yhteinen.”

Vanhoillislestadiolaisessa liikkeessä *kaanaankieli* on siis keskeinen käsite. Se käsitetään myönteiseksi toisin kuin muussa kielenkäytössä. Otavan iso tietosanakirja (1969) antaa käsitteelle *Kaanaan kieli* [!] seuraavanlaisen selityksen: ‘puolileikillinen ilmaus uskonnollisesta puhetyylistä, joka vanhanaikaisten sanontojensa vuoksi on nykyajan ihmiselle vaikeatajuista’. Ilmauksella näyttäisi siis olevan pejoratiivinen sävy.

2. SAARNAKIELEN TYYLISTÄ

Tutkimukseni tarkoituksena on jäljittää vanhoillislestadiolaiselle saarnalle ominaisia piirteitä. Aineiston saarnoissa tulee ilmi uskonnollisen kielen tyylipiirteitä, joista paljastuu Vanhan Kirkkoraamatun vaikutus. Seuraavassa esittelenkin aineiston saarnojen leimallisia tyylipiirteitä, kuten muoto- ja lauseopin piirteitä, sanastoa, postpositioilmauksia sekä paratagmoja.

2.1. Muutamia muoto- ja lauseopin piirteitä

Vanhan kirjasuomen vaikutus näkyy aineistossa esiintyvässä yksikkö-vartaloisessa monikon 2. genetiivissä sanassa *naula*, esim.

Niissä käsissä ovat naulain jäljet — kärsimyksen ja kuoleman merkit (s. 133).

Aineistossa esiintyy vanhan kirjasuomen mukainen partisiippi, jonka sija on nominatiivissa, kun se yleiskielessä olisi partitiivissa, esim.

Seurat ovat avoimet kaikille (s. 95); Kannattaa olla nöyrät tekemään parannusta ja kuuntelemaan neuvoja (s. 84); miten vialliset ja syntiset olemme (s. 245); olivat tuntemiset aika matalat (s. 301).

Saarnakokoelmassa esiintyy uskonnolliselle kielelle tyypillisesti monikon ensimmäisen persoonan imperatiivi. Yleiskielessä ilmaus kuulostaisi vanhahtavalta, mutta vanhassa kirjasuomessa ilmaus oli yleinen. Aineistoesimerkkejä:

Olkaamme sen tähden valppaina ja valvokaamme (s. 262); Valvokaamme myös Jumalan sanan hoitamisessa. (s. 262); Älkäämme ajatelko niin (s. 272), Jumala antakoon meille — — rakkautta (s. 271); Jumala avatkoon meidän kaikkien ymmärrystämme (s. 271).

Myös perifrastisia partisiippi-ilmauksia aineistossa on, ja ne ovat merkitykseltään futuurisia, esim.

— — *hän on antava itsensä koko maailman edestä* (s. 95); *Tällä vuorella on Herra Sebaot tekevä lihavan pidon* (s. 243).

Yhdessä esimerkissä on *va*, *vä* -johtimisen adjektiivipartisiipin rinnalla käytettävä pitempi *-väinen*-johtimellinen adjektiivipartisiippi:

Joosef oli Jumalaa pelkääväinen nuorukainen (s. 233).

2.2. Sanastoa

Saarnoissa on sanastoa, joka poikkeaa yleiskielestä. Jotkut sanat tulevat suoraan Vanhasta Kirkkoraamatusta kuten vanhan kirjasuomen *-llinen*-johtimiset adjektiivit. Osa johdosten merkityksistä poikkeaa nykyisten yleiskielen *-kas*-johtimellisten adjektiivien merkityksiä. Aineiston *-llinen*-johtimiset adjektiivit ovatkin uskonnollisen kielen ilmauksia.

Nykysuomen sanakirjan mukaan adjektiivin *taidollinen* raamatullinen merkitys on 'ymmärtäväinen, viisas'. Samamerkityksinen on myös adjektiivi *toimellinen*. *Arvollinen* merkitsee 'arvokasta', *voimallinen* 'voimakasta'. Nykykielessä adjektiivi *viallinen* esiintyy esinettä määrittävänä, mutta aineistossa se esiintyy henkilön määreenä, ja sen merkitys onkin Nykysuomen sanakirjan mukaan 'syyllinen'. (NS.) Kontekstin perusteella merkitys on myös 'erehtyväinen', 'syntinen'. Samoin substantiivin *viallisuus* merkitys on 'syyllisyys', 'erehtyväisyys', 'syntisyys'. Esim.

hyvät ja taidolliset veljet ja sisaret (s. 146); *Se on monin verroin taidollisempi kuin vanhemmat, jotka monesti olemme heikot* (s. 146); *hän on kätkenyt nämä viisailta ja toimellisilta* (s. 305); — — *joka olet sen arvollinen saamaan* (s. 210); *Hän saarnasi yksinkertaisesti mutta voimallisesti* (s. 205); *Täällä on saarnattu*

elävää ja voimallista Jumalan sanaa (s. 248); Jumala on voimallinen viemään meidät perille (s. 287); aviopuoliso on viallisempi (s. 284); hän jaksoi nöyrtyä — — tunnustamaan viallisuutensa (s. 284).

Aineistossa esiintyy myös muita yleiskielen sanoja, jotka uskonnollisessa kontekstissa esiintyessään saavat erityismerkityksen. Adjektiivia *kallis* käytetään erityisesti merkityksissä 'hyvin tärkeä', 'suuriarvoinen', 'arvokas', 'merkittävä' ja jopa merkityksissä 'pyhä, 'jalo' (NS), esim.

Moni on menettänyt — — lapsen kalliin uskon (s. 211); — — joka oli menettänyt lapsuuden kalliin uskon (s. 212); tärkein ja kallein asia (s. 276); tärkeimmän ja kalleimman sisällön (s. 300); kalliin ja rakkaan sovintosaarnan (s. 316); kalleimmat lahjat maan päällä (s. 52); löysi Jumalan valtakunnan kalleimmat aarteet (s. 76); sielunvihollinen yrittää riistää sinulta tämän kalliin osan (s. 252); miten kallis tehtävä on jokaisella (s. 262); on lainattu kallista raamatunkohtaa (s. 316); Se on eräs — — kallis tuntomerkki (s. 314); kallis neuvo (s. 320); Kuinka kalliita nämä kanssakäymiset saattavatkaan olla (s. 311); On kallista, että näissäkin seuroissa rakkaat veljet ovat kirkastaneet Jumalan armovaltakuntaa (s. 292); He puhuttelivat minua kalliisti (s. 316).

Aineistossa esiintyvän adjektiivin *kylmä* merkityksiä ovat 'viileä', 'kalsea', 'jäykkä', 'kova', 'tyly', 'kylmäkiskoinen', 'välinpitämätön', 'piittaamaton' (NS), esim.

Silti monet lähtivät kylmänä pois (s. 92).

Adjektiivi *köyhä* merkitsee 'huonoa', 'vajavaista', 'puutteellista' (NS), esim.

Köyhänä palvelijana tahdon tuoda teille hyviä taivaan terveisiä (s. 53); Itse olen tullut teidän eteenne köyhänä ja kelvottoman tuntoisena (s. 89).

Lihava taas merkitsee 'runsasta' (NS), esim.

Tällä vuorella on Herra Sebaot tekevä lihavan pidon (s. 243).

Adjektiivin *totinen* merkitys on 'tosi', 'todellinen' (NS), esim.

— — *hän oli totinen Jumala* (s. 289).

Adjektiivin *väkevä* merkitys on 'voimakas', 'vahva', ja substantiivin *väkevyyys* merkitys on 'vahvuus', 'voimakkuus' (NS), esim.

Olet väkevällä kädelläsi suojellut (s. 209); *Se on väkevä voima* (s. 121); *Jumala on väkevä Jumala* (s. 270); *Jumala on väkevämpi kuin kolmiliittoinen vihollinen* (s. 309); *Karitsan veri on meidän voimamme ja väkevyytemme* (s. 287).

Myös *ahkeroida-* ja *ahkera-*sanoja käytetään aineistossa yleiskielestä poikkeavalla tavalla. Nykysuomen sanakirjassa sanojen merkitykset ovat 'uuttera', 'uuras' 'työteliäs' 'toimielias' ja 'ahertaa', 'uurastaa', 'ponnistella' (NS). Aineiston esimerkeissä merkitys on abstraktimpi, esim.

Ahkeroinme pyytää evankeliumista voimaa kohdallemme (s. 53); *ole sen tähden, epäuskoinen ystäväni, ahkera ja tee parannus* (s. 137); *Rakas epäuskoinen ystävä, ole ahkera ja tee parannus* (s. 231); *Ahkeroinme taistella sielunvihollisen viettelyksiä vastaan* (s. 86); *Jumalan lapsina ahkeroinme noudattaa* (s. 168).

Aineistossa esiintyy kaksi *-o*-johtimista substantiivia, *palkanmakso* ja *peso*, joita on käytetty vanhassa kirjasuomessa rinnan *-u*-johtimisien kanssa aina 1800-luvulle saakka (Häkkinen 1994: 435). Nykyään muoto on vanhentunut. Aineistoesimerkit:

jolla on suuri palkanmakso (s. 252); *Uuden syntymisen peson eli tämän Pyhän Hengen kasteen kautta* (s. 261).

2.3. Postpositioilmauksia

Postpositioiden runsas käyttö kuuluu uralilaisen kielikunnan ikivanhoihin ominaispiirteisiin, mutta eräät vanhalle kirjakielelle ominaiset käyttötavat selittyvät vieraiden prepositiorakenteiden jäljittelystä. Näihin on laskettava sellaiset tapaukset, joissa pre- tai postposition asemesta riittäisi pelkkä sijamuoto. Samantapaista, kieliopilliselta kannalta turhaa postpositioiden käyttöä tapaa nykykielessäkin eräissä fraasin tapaisissa ilmauksissa, esim. *paikan päällä, kahden edestä*. (Häkkinen 1994: 481.)

Vanhoillislestadiolaisessa saarnassa postpositioilmauksia näyttää esiintyvän melko runsaasti. Aineiston postpositioilmaukset ovat usein paikan metaforia. Ne ilmaisevat siten jopa konkreettista paikkaa. Postpositioilmauksilla on funktionsa, eikä niitä useinkaan voi korvata pelkällä sijamuotoilmauksella. Esim.

Alla, alta, alle

Evankeliumin siunauksen *alla* pestään — — Jumalan lasten jalkoja (s. 167); Jumalan kansa elää hänen siunauksensa *alla* ja siunauksensa varassa (s. 236); Toivotan teille turvallista ja siunattua kotimatkaa Karitsan häihin tämän siunauksen *alla* (s. 239); tämän siunauksen *alta* meidät kerran kutsutaan omistamaan iankaikkista valtakuntaa (s. 238); Kiusausten, koettelemusten, vastoinkäymisten ja monien syntien *alta* on kuitenkin aina saanut uskoa (s. 268); Herran Jeesuksen sovintoveren siunauksen alle (s. 116); Me kutsumme siunauksen *alle* kaikkia teitä (s. 237).

Päälle

Hänelle on annettu kaikki valta luodun *päälle* (s. 144); Jumala opettaa meitä uskomaan pyhän sanansa perustuksen *päälle* eikä sille, mitä matkalla tunnemme (s. 128).

Edessä, edestä, eteen

Tämä kertomus, jonka *edessä* nyt olemme (s. 56); uskomme tämän päivän *edestä* (1996).

Keskellä, keskeltä + possessiivisuffiksi, keskelle

Me uskomme arjen *keskellä* ja juhlassa (s. 90); Sen [luonnon] *keskellä* ihmisen mieli taipuu herkästi kiitokseen (s. 216); olemme kodissamme lasten *keskellä* (s. 262); Iloitkaa siitä, että saatte tehdä työtä vaivankin *keskellä* (s. 262); meidän *keskeltämme* nousisi tänään ylistys (s. 211); Oli tultava elämän *keskelle* (s. 117); Korintissa oli uskovaisten *keskelle* tullut jakautumia (s. 204).

Kohdalla, kohdalle (+ possessiivisuffiksi)

Omalla *kohdallamme* uskomisen asia käy huonosti (s. 87); Epäuskoistenkaan ihmisten *kohdalla* emme naura näillä asioilla (s. 190); Pyydän myös omalle *kohdalleni* kuulla tämän armosiunauksen (s. 239); Saan omalle *kohdalleni* uskoa tämän sovituksen (s. 248); Voi, kuinka se vaikutti isäni *kohdalla* väsymystä ja uupumusta (s. 248); Hän antaa armonsa tapahtua syntisen ihmisen *kohdalla* (s. 158); juuri näin on saanut ihmisen *kohdalla* tapahtua (s. 204); Ahkeroimme pyytää evankeliumista voimaa *kohdallemme* (s. 53); uskoo Herran Jeesuksen ansion tähden Jumalan säätämän sovintosäärnän omalle *kohdalleen* (s. 153); saisivat uskoa vapauttavan evankeliumin omalle *kohdalleen* (s. 153); Jos ajattelemme — — käskyä omalle *kohdallemme* (s. 265).

Paikalle

Jumala armossaan etsi, kutsui ja saattoi minut syntisen *paikalle* (s. 238)

Kautta

Jumalan voiman *kautta* me pääsemme perille (s. 61); Jumalan lapsi ei usko ymmärryksen *kautta* vaan ymmärtää uskon *kautta* (s. 94); Vaikka emme ymmärryksen *kautta* käsitä, uskon *kautta* ymmärrämme (s. 99); Pyhän sanasi *kautta* sinä olet kirkastanut (s. 209).

Perään

— — joilla ei ole mitään murhetta iankaikkisen elämän *perään* (s. 193)

Jälkeen

Nimittäin ei mikään asia ole meillä tässä valtakunnassa oppimisen *jälkeen* (s. 145). 'Nimittäin ei mikään asia ole meillä tässä valtakunnassa oppimisessa', 'Emme tässä Jumalan valtakunnassa oppimalla tule autuaaksi, Jumalalle kelpaavaksi' tms.

Kanssa

Kyllä meidän tulee vaalia sitä luonnollista rakkautta — — rukouksen *kanssa* (s. 146)

2.4. Paratagmoja

Jo vanhasta kirjasuomesta alkaen uskonnolliselle kielelle on ollut tyypillistä runsaat määritekasaumat (Rapola 1962: 173). Vanhoillislestadiolaisessa saarnassa on runsaasti paratagmoja eli rinnasteisia sanaliittoja. Aineistossa on sekä kahden että kolmen sanan liittoja. Paratagmat toimivatkin yhtenä tyylikeinona, joten voisi puhua myös pleonasmeista. Nykysuomen sanakirjan mukaan termin pleonasmi merkitys on 'liikasanaisuus, useiden enemmän tai vähemmän samaa merkitsevien sanojen käyttö rinnakkain saman käsitteen ilmaisemiseksi (NS). Toisaalta Suomen kielen perussanakirja antaa termille myös merkityksen 'turhaan toistuva ilmaus'. Siten vanhoillislestadiolaisessa saarnassa ei ole kyse pleonasmeista, koska sanojen rinnastamisella luodaan merkityksiä.

Tyypillinen verbiparatagma rakentuu *uskoa*-verbistä, johon liitetään erilaisia verbejä. Sanaliitoilla näyttää ilmaistavan 'uskon henkiseen toimintaan' liittyviä asioita, esim.

Tähän on lupa luottaa ja uskoa (s. 53); *Pyytäkää ja uskokaa anteeksi* (s. 268);
Jonatan sai elää ja uskoa (s. 72); — — *sen me Jumalan lapset tiedämme ja*

uskomme (s. 95); Seuroissa on turvallista olla ja uskoa (s. 132); — — olet lähtenyt — — kuulemaan ja uskomaan (s. 213); Monta kertaa on tarvinnut ajatella ja uskoa (s. 267); tahdon uskoa ja omistaa Herraa Jeesusta sydämelleni (s. 284); Olet valmistanut hänessä pelastuksen lahjan uskottavaksi ja vastaanotettavaksi (s. 221).

Myös 'Jumalan ohjaamista ja hoitamista' ilmaisevia verbejä rinnastetaan, esim.

jolla hän elämäsi hyvin johtaa ja kuljettaa (s. 267); Meitä on tarvinnut ohjata, neuvoa ja opastaa (s. 167); Jumalan Henki meitä opettaa ja kutsuu (s. 279); saarna kaikuu kutsuvana — — ihmisten kuultavaksi ja uskottavaksi (s. 205); ihmiset avaisivat korvansa kuulemaan ja sydämensä vastaanottamaan elävän evankeliumin (s. 203); äiti hellästi hoitaa, hoivailee ja rakastaa (s. 223); hän hoitaa ja kantaa lapsiaan (s. 312); Hän — — nostaa ja kantaa (s. 192); joka nostaa, kantaa ja vie perille (s. 282); Kristus on kerran kärsinyt ja kantanut (s. 262); sydämessään kantaen ja tallettaen (s. 234); Se rohkaisee ja vahvistaa uskon tien matkaajia (s. 203); armahtaa, vapahtaa ja antaa synnit anteeksi (s. 228); Taivaallinen Isä teitä siunatkoon ja varjelkoon (1996: 193).

Aineistossa esiintyy myös joitakin 'uskon kokemukseen' liittyviä paratagmoja, esim.

vihollinen kiusaa, maailma vetää ja synti houkuttelee (s. 267); Se väsyttää ja uuvuttaa (s. 192); meitä pilkataan, hävöistään ja arvostellaan huonosti (s. 192).

Adjektiiviparatagmoja aineistossa käytetään myös, ja niitä näyttää käytettävän määreinä usein henkilöön, mutta myös 'uskoon', 'evankeliumiin' tai 'epäuskoon' viitattaessa. Adjektiiviparatagmoissa ilmenee 'uskon prosessi', esim.

Itse tulin tälle paikalle kiusattuna ja ahdistettuna (s. 330); Tunnemme itsemme raadollisiksi ja perin juurin turmeltuneiksi (s. 225); köyhänä ja kelvottoman tuntoisena (s. 89); miten vialliset ja syntiset olemme (s. 245); Kuule, sinä

rauhaton, ahdistettu ja kiusattu, synnin tuomion ja katumuksen kanssa kamppaileva (s. 238); Jeesus tulee noutamaan väsyneen ja uupuneen matkamiehen taivaan kotiin (s. 253); On hyvä lähteä — — pestynä ja puhdistettuna (s. 253); Paimen on sydäimestään nöyrä ja siveä (s. 303); hän on kätkenyt nämä viisailta ja toimellisilta (s. 305); se säilyisi aina kalliina ja rakkaana (s. 312); puhuttiin uskomisen tärkeästä ja kalliista asiasta (s. 227); tätä armoa uskolla saarnaamme täällä kutsuvan ja pelastavan evankeliumin ilosanomaa (s. 203); väärillä ja vahingollisilla epäuskon teillä (s. 124), vieraan ja väärän hengen (s. 318).

Substantiiviparatagmoja aineistossa näyttää olevan eniten. Niissä rinnastetaan 'uskoon' tai 'uskon olemukseen' liittyviä sanoja, esim.

Jumalan sana kehottaa meitä pitämään uskon ja hyvän omantunnon (s. 146); Jeesus kirkastaa — — kalleinta asiaa sielun elämäksi ja autuudeksi (s. 253); hän jätti omilleen Pyhän Hengen vallan ja voiman (s. 248); Hän saa uskomisen lahjan ja voiman (s. 60); kaikki tiedon ja taidon aarteet (s. 52, 53, 167); Isä vahvistaisi tässä tehtävässä ja uskossa (s. 188); Tiellä ja matkalla tarvitsemme myös neuvoja (s. 328).

Myös 'uskon kokemukseen' liittyviä asioita rinnastetaan, esim.

monet asiat ovat huolena ja painona (s. 329); Voi, kuinka se vaikutti isäni kohdalla väsymystä ja uupumusta (s. 248); Jumalan lapset ilmoittavat Jumalan tahtoa suurella pelolla ja arkuudella (s. 192); uskon rohkeutta ja uskallusta (s. 278); uskomisen lupaa ja vapautta (s. 72); Se on myös Jumalan lasten sydämen halu ja mieli (s. 203); Siinä taistelussa ovat myös rakkaat matkaystävä, saattomiehet, turvanamme ja tukenamme (s. 207); uskottuja veljiä ja sisaria (s. 121); Ihminen ei voi sitä ymmärtää järkensä ja ymmärryksensä kautta (s. 244); Uskovaisella on Jumalan Hengestä — ei omasta lihasta ja verestä — nouseva halu olla kuuliainen (s. 271).

'Syntiä' ilmaisevia sanoja rinnastetaan, esim.

käydä uskomaan synnit ja matkan viat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 167); pyhässä nimessään ja sovintoveressään kaikki syntisi, kiusauksesi ja epäilyksesi anteeksi (s. 207); Usko kaikki vajavaisuudet, puutokset ja epäonnistumiset — — anteeksi (s. 162); kaikkea syntiä ja saastaisuutta vastaan (s. 261); Pietari joutui tässä — — vikaan ja virheeseen (s. 167); taakkojen eikä kuormien kantaja (s. 168).

Myös Jumalaan tai Jeesukseen liittyviä asioita rinnastetaan, esim.

Täällä on muisteltu Jumalan uskollisuutta ja hyvyyttä (s. 211); Jeesus on kärsinyt pilkan ja häpeän (s. 193).

3. INFINITIIVISTÄ

3.1. Infinitiivin määrittelystä ja syntaktisesta asemasta

Perinnäisen kieliopin mukaan verbejä ovat sanat, joilla on verbin taivutus, ja nomineja ne sanat, joilla on nominin taivutus. Ei-finiittiset muodot voidaan lukea verbiparadigmaan kuuluviksi, koska ne ovat keskeisiltä syntaktisilta ominaisuuksiltaan verbinluontoisia. Ne voivat saada samanlaisia määritteitä kuin finiittimuotoiset verbit, nimittäin objektin ja adverbiaalinen sekä subjektin joko yhteisenä jonkin hallitsevan lauseen jäsenen, subjektin tai objektin, kanssa tai agenttina. Substantiiviset infiniittimuodot, infinitiivit, esiintyvät subjektina, objektina tai adverbiaalina. Infiniittisten muotojen taivutus on siis nominien kaltainen — ne taipuvat sijamuodoissa, mutta niitä ei kuitenkaan tavata kaikissa nominien sijoissa, ja luvun kategoria niiltä puuttuu kokonaan. (Siro 1996: 95–102, Setälä 1973: 106–118.)

Infinitiivien luokittelu on lähinnä morfologinen ongelma, sanoo Auli Hakulinen lauseopissaan (Hakulinen 1988: 340). Aarni Penttilä on ratkaissut ongelman nimeämällä osa ei-finiittisistä muodoista **verbideiksi** (Penttilä 1963: 540). Hakulinen jatkaa: ”Sanaluokkajaottelu on kuitenkin kehitetty yksinkertaisia vapaita morfeemeja varten, joten kriteerejä ei ole suoraan sovellettavissa sellaisiin (säännöillä johdettaviin) muodosteisiin, joita ei-finiittiset muodot ovat.” Täten ei-finiittisiä muotoja pidetään transformaatiokieliopissa luontaisesti verbeinä, ts. ne ovat ”peräisin” sellaisesta leksikaalisesta elementistä, jonka kategoriapiirteistöön V (verbi) kuuluu. Verbin ei-finiittiset muodot johdetaan ei-finiittisten ja finiittisten muotojen yhteisestä vartalosta, jossa ei ole enempää finiittisyyden kuin ei-finiittisyydenkään merkitystä. Tällaisia vartaloita ovat esim. *ansaitse, anta, hyppää, sano, teke, tule*. (Hakulinen 1988: 340–341.)

Kun vartalo esiintyy lauseessa, jossa on täysi subjekti, eräät LISÄYS-transformaatiot merkitsevät sen ei-finiittiseksi. Tyypillinen LISÄYS onkin sellainen, joka varustaa upotetun verbin kannan infinitiivin morfeemilla, esim. *-mA, -A, -tA, -dA*. Näitä infiniittisiä muotoja tarvitaan ilmaisemaan tavallisesti

kokonaisena lauseena toteutuvaa propositiota ikään kuin se olisikin NP tai AdvIP. Lauseessa tai subjektittomassa rakenteessa argumentteineen saattaa siis tapahtua ranginvaihto, eli ne alennetaan syntaktisesti palvelemaan nominaalisena lausekkeena, jopa nominien määritteenäkin.

Morfologiaan sekä historiallisiin yhteyksiin perustuu myös verbien ei-finiittisten muotojen ryhmitteleminen edelleen partisiippeihin ja infinitiiveihin. Partisiippeja erotetaan perinteellisesti muodon perusteella kaksi, joilla kummallakin on sekä aktiivinen että passiivinen muoto. Kolmantena pidetään ns. agenttipartisiippia, joka on morfologisesti lähellä 3. infinitiiviä. *-mAtOn-*muotoa voi pitää neljäntenä partisiippina. Infinitiivejä on totuttu erottamaan neljä, toisinaan viisi:

1. *sano+a*
sanoa+a+kse+ni
2. *sano+e+ssa*
sano+tta+e+ssa
sano+e+n
3. *sano+ma+ssa*
sano+ma+sta
sano+ma+an
sano+ma+lla
sano+ma+tta
4. *sano+minen*
sano+mi+sta
5. *sano+mais+i+lla+an*

Morfologisesti infinitiivit voitaisiin jakaa kahteen eri ryhmään, nimittäin *-TA-*infinitiiviin, johon kuuluisivat 1. ja 2. inf. ja *-MA-*infinitiiviin (3. inf.). Tällöin ns. 4. ja 5. infinitiivit siirrettäisiin verbiketjujen tai idiomien joukkoon. Kuitenkaan morfologian mukainen kahtiajako ei ole syntaktisesti toimiva.

Hakulinen sanoo, että Siron mukaan kaikki neljä infinitiiviä muodostavat syntaktiselta kannalta yhden ainoan pintakategorian, sillä niiden eri sijamuotojen esiintymät ovat keskenään lähes poikkeuksettomassa täydennysjakaumassa. Esimerkiksi 1. infinitiivin perusmuoto esiintyy lauseessa vain subjektina tai objektina, 4. infinitiivi ainoastaan predikatiivina ja 2. infinitiivi sekä 3. infinitiivi keskenään erilaisissa tehtävissä adverbiaaleina. Distribuutio on päällekkäinen vain 2. ja 3. infinitiivin inessiivimuodoilla (*sanoessa, sanomassa*). Hakulisen mukaan Siron ehdotusta voidaan tarkentaa,

kun tarkastellaan kaikkia partisiippimuotoja yhdessä infinitiivien kanssa, mikä on syntaktisesti välttämätöntäkin. Ensimmäisen kategorian muodostavat 1., 3. ja 4. infinitiivi, joiden esiintymät ovat aina kiistatta keskenään täydennysjakaumassa (S = subjekti, O = objekti, P = predikatiivi ja A = adverbialli):

- (1) S   *sanoa*
 O   *sanoa*
 P   *sanominen, sanomista*
 A   *sanomassa* (paikka, aspekti)
       sanomaan, sanomasta (suunta)
       sanomalla, sanomatta (tapa, keino)

Predikatiivina esiintyvää 4. infinitiiviä pidetään marginaalisena, oikeastaan idiomattisuutena, sillä sitä käytetään vain fraaseissa tyyppiä *Minun on tekeminen*, jonka merkitys on modaalinen, sekä *Sinne ei ole menemistä*, joka voidaan ilmaista yhtä hyvin myös verbiketjuna.

Kaikki ensimmäisen ryhmän esiintymät ovat verbin rektioon kuuluvia valenssinmukaisia määritteitä, vaikkakin 1. ja 3. infinitiivi voivat esiintyä myös attribuutteina (tarkoitus *lähteä*; pyrkimys *lähtemään*). Nämä muodot ovat aina samasubjektisia hallitsevan finiittiverbin kanssa, eikä niillä ole tempusvalintaa.

Toisen syntaktisen luokan muodostavat ne ei-finiittiset ilmaukset, joiden järjestelmään kuuluu hallitsevan verbin tempuksesta riippumaton aikasuhteen valinta sekä mahdollisuus eri subjektiin kuin hallitsevassa lauseessa on ja täten myös passiiviin. (Hakulinen ym. 1988: 340–342.) Toinen luokka ei kuitenkaan ole olennainen tutkimuksessani, joten jätän sen käsittelemättä.

Adverbialina esiintyviä infinitiivirakenteita voidaan yleensä pitää typistettyinä lauseina. Suomen infinitiivirakenteilta puuttuvat monilla indoeurooppalaisten kielten infinitiiveillä olevat ominaisuudet, kuten tempus ja passiivi. Suomen infinitiivimuodoille on tyypillistä suhteellisen runsas sijavalikoima, joka sekin korostaa niiden nominaalisuutta. Eräät sellaiset sijat, jotka ovat substantiiveissa lähes leksikaalistuneet, ovat infinitiivirakenteissa taas produktiivisempia (abessiivi ja instruktiivi). Ei-finiittiset rakenteet esiintyvät paikan ja suunnan, tavan sekä ajan adverbialina. Näistä kolme ensin mainittua ovat tavallisesti verbin komplementteja eli pakollisia jäseniä. (Hakulinen 1988: 381.)

3.2. Lauseenvastikkeista

Suomen syntaktisiin ominaispiirteisiin kuuluvat lauseenvastikkeet eli infiniittisen verbimuodon ympärille muodostetut rakenteet, jotka funktionaalisti vastaavat kokonaista sivulausetta (Häkkinen 1994: 477). Käsittelen tässä hieman lauseenvastikeoppia selventääkseni infinitiivirakenteiden asemaa syntaktissa.

Kielioppikomitean vuoden 1915 mietinnön mukaan lauseenvastikkeeksi määritetään sellainen sane tai saneliitto, joka merkitykseltään vastaa sivulausetta, mutta jolla ei ole lauseen muotoa (Kielioppikomitean mietintö 1915). Määritelmässä on kaksi osaa, joista edellistä Kalevi Wiik nimittää *vastaavuuden vaatimukseksi* artikkelissaan Mikä lauseenvastike on?. Määritelmän jälkimmäisen osa, jonka mukaan siis lauseenvastikkeella ei saa olla lauseen muotoa, tarkoittaa käytännössä, että lauseenvastikkeessa ei saa olla finiittiverbiä. Infiniittinen verbimuoto siinä voi olla tai siitä puuttuu kokonaan verbi. Määritelmän tätä kohtaa Wiik nimittää *finiittisen verbimuodon puuttumisen vaatimukseksi*. (Wiik 1981: 21.)

Osmo Ikolan (1978: 20) esittämiä lauseenvastikkeen määrittelyperusteita transformaatiokieliopin näkökulmasta ovat seuraavat:

- 1) Lauseenvastikkeen tulee perustua syvärakenteeltaan lauseeseen.
- 2) Lauseenvastikkeen syvärakenteen jokaisella jäsenellä pitää olla vastine pintarakenteessa.
- 3) Lauseenvastikkeen mikään jäsen ei saa pintarakenteessa olla samanaikaisesti matriisilauseen jäsen.
- 4) Lauseenvastikkeen predikaattia tulee pintarakenteissa edustaa verbin nominaalimuoto.

Ikola katsoo lauseenvastikkeiksi kelpaaviksi rakenteiksi seuraavat: referatiivinen, permissiivinen, nesessiivinen, fortutiivinen, temporaalinen, modaalinen, kvantum- (arbitratiivinen), finaalinen ja status-lauseenvastike. Tutkimukseni kannalta olennaista on, että kolmannen infinitiivin muotoja esiintyy vain nesessiivisen ja modaalisen lauseenvastikkeen osana. Esim. *Hänen pitää tekemän se palvelus; Sinne piti rakennettaman uusi talo* (nesessiivisiä); *Poistuin kenenkään huomaamatta; Se on selvä sanomattakin* (modaalisia).

Ikola luettelee myös rakenteita, joissa on lauseenvastikkeen ominaisuuksia, mutta myös tyypillisistä lauseenvastikkeista erottavia piirteitä: 1) modaalisiin verbeihin liittyviä rakenteita, 2) objektina olevia, matriisilauseen kanssa samasubjektisia rakenteita, 3) adverbiaalina olevia, matriisilauseen kanssa samasubjektisia rakenteita, 4) *olla*-verbiin liittyviä, matriisilauseen kanssa samasubjektisia rakenteita, 2) vain passiivisten upotettujen lauseiden vastineina esiintyviä rakenteita.

Edellisiin kuulumattomia rakenteita, joita Ikola ei katso lauseenvastikkeiksi, ovat rakenteet, joissa upotetun lauseen predikaattia edustaa infinitiivi. Esimerkkinä kolmannen infinitiivin muotoja:

*Isä on pesemässä autoa.
Lapset tulevat uimasta.
Et kykene tekemään sitä.
Hän tuli soutamalla.
Lähdit lupaa kysymättä.*

Myöskään rakenteita, joissa upotetun lauseen predikaattia edustaa partisiippi tai adjektiivi, ei ole katsottava lauseenvastikkeiksi. Esim.

*Kirveen koskematon hongikko
Laeista piittaamaton kansalainen
Hiiren nakertama talo
Jokaisen tuntema henkilö
Kirves on sepän takoma.*

(Ikola 1978: 5–78.)

Kalevi Wiik (1981: 28) esittää täsmälleen seuraavanlaisen luettelon eri tutkijoiden käyttämistä määrittelyperusteista:

- 1) vastaavuuden tai korvaavuuden tai syvälauseen vaatimus, esim. *Kuulin kellojen kilkattavan. Vrt. Kuulin, kun kellot kilkattivat.*
- 2) subjektin vaatimus, esim. *Hän tuli soutaen.*
- 3) pintamuodon eheyden vaatimus:
  - a) erisubjektisuuden vaatimus, esim. *Matin ajaessa nukuin.*
  - b) aktiivisuuden vaatimus, esim. *Hän parkui kaikkien nähden.*
- 4) finiittisen muodon puuttumisen ja infiniittisen muodon vaatimus, esim. *Äidin poimiessa marjoja istuin mättäällä.*
- 5) omistusliiteperiaate, esim. *Tyttö sanoi, että poika otti hattunsa.*

6) akkusatiiviperuste, esim. *Lähettäjän ammuttua laukauksen.*

Tutkimukseni kannalta olennaiset kolmannen infinitiivin inessiivi- ja illatiivimuodot eivät ole lauseenvastikkeita. Kolmannen infinitiivin muoto on verbin määrite, ja se jäsentyy adverbiaaliksi (Ikola ym. 1989: 360).

4. KOLMANNESTA INFINITIIVISTÄ

4.1. Muodostaminen ja taivutus

Kolmas infinitiivi muodostetaan verbivartalosta ja tunnuksesta *-mA-*. *t*:llisen infinitiivijohtimen ohella on *m*-aineksen sisältävä suffiksi toisena tavallisena itämerensuomalaisena infinitiivin muodostajana, ja se sisältyykin juuri kolmannen infinitiivin tunnukseen *-ma*, *-mä* (Saukkonen 1965: 30–31). Sama *-mA*-aines on myös deverbaali nomininjohdin, jolla on vanhastaan muodostettu teon nimiä (nomen actionis), esim. *elämä*, *istuma(paikka)*, sekä tuloksen tai kohteen nimiä (nomen acti), esim. *halkeama*, *juoma* (Hakulinen 1978: 181). Produktiivinen johdin ei oikeastaan ole kuin yhdyssanojen määräiteosana (*kiehumapiste*). Huomattavaa on kuitenkin sen käyttö adjektiivisesti agenttirakenteessa, esim. *jonkun tekemä työ*. (Saukkonen 1965: 30–31.)

Kolmas infinitiivi taipuu aktiivissa vain yksikön inessiivissä, elatiivissa, illatiivissa, adessiivissa ja abessiivissa ja – yksipersonaisen *pitää*-verbin ohessa – instruktiivissa sekä passiivissa vain yksikön instruktiivissa (myös yksipers. *pitää*-verbin ohessa): *tekemässä*, *tekemästä*, *tekemään*, *tekemällä*, *tekemättä*, (*pitää*) *tekemän*, (*pitää*) *tehtämän*.

Teen katsauksen kolmanteen infinitiiviin sen sijamuodoissaan. Esittelen seuraavassa lyhyesti sijojen käyttöä ja merkitystä yleiskielessä ja vanhassa kirjasuomessa. Koska tutkimukseni käsittelee inessiiviä ja illatiivia, esittelen niitä tarkemmin.

4.2. Kolmannen infinitiivin inessiivi

4.2.1. Inessiivin merkityksistä yleiskielessä

Yleiskielessä 3.infinitiivin inessiivin pääverbinä on yleisimmin *olla*-verbi. *Olla*-verbi ja siihen määritteenä kytkeytyvä 3. infinitiivin inessiivi muodostavat yhden verbisisällön. *Olla*-verbi ilmoittaa pääluokan, moduksen ja tempuksen, infinitiivimuodon edustama verbi merkityksen. (Ikola ym. 1989: 364, 366.)

Infinitiivin sijamuodolla on oma merkityksensä. Aarni Penttilä esittelee kieliohjeissaan yksityiskohtaisesti inessiivin tehtäviä, käyttöä ja merkitystä (Penttilä 1963: 378, 380–389).

Adverbiaalinen inessiivi voi ilmaista olo-, teko- tai tapahtumapaikkaa, joka on jonkin rajallisen paikan sisäpuolella tai rajassa. Paikka voi olla myös epälokaalinen. Adverbiaalista inessiiviä käytetään:

1. erisnimistä. Esim. *Mongoliassa, Venlassa*
2. olo-, teko- tai tapahtumapaikasta, jota ei ole ilmaistu erisnimellä. Esim. *Bushin mielestä maailmassa on vain susia ja lampaita.*
3. olotilasta, jossa joku on tai toimii. Kyse on fyysisestä tai psyykkisestä tilasta. Esim. *Hän on voimissaan. Korvat ovat luimussa.*
4. työstä tai toiminnasta, jossa joku tai jokin on. Esim. *He olivat syömälakossa*
5. muutamien verbijohdinten inessiivien ja *olla*-verbin muodostamien saneliittojen tiivistymissä, jotka ovat saamassa omaa merkitysvivahdustaan. Esim. *Olemme menossa 'olemme menemässä'.*
6. saneliittoissa, joiden pääverbinä on *käydä, pistäytyä, poiketa* tms. sekä *ma-, mä*-johdoksellinen inessiivi (ilmaisevat 'olemista jossakin'). Esim. *Kävin laskemassa verkot järveen.*
7. jonkin tekemisen paraikaista jatkumista korostavissa ilmauksissa, joissa käytetään *olla*-verbin ja deverbaalisten *ma-, mä*-johdinten (eli 3. infinitiivien inessiivin) esiintymiä. Esim. *Muut ovat uimassa.*
8. ajanilmauksissa, esim. *Lääkkeet otetaan kolmesti päivässä. Se tulee silmänräpäyksessä.*

- 9 kiinteää yhteyttä ilmaisevana, esim. *Kauhassa on vettä, He kulkevat käsi kädessä*. Inessiiviä käytetään ilmaisemaan myös ainetta, jonka peittävä, täyttävä, tahraama tai jonka vallassa tai jolla varustettuna jokin on. Esim. *Takki on jauhoissa. Lahti on jäässä*.
10. määrän ilmaisijana, esim. *Mennään oikein miehissä katsomaan*.
11. maksuvälineen ilmauksissa, esim. *Suomessa mitataan arvo euroissa*.
12. suhteen ilmaisemisessa, esim. *Lapsi kasvoi iässä ja armossa*.
13. tyypissä olla autettavissa, esim. *Mitään ei tainnut enää olla tehtävissä*.
14. joissakin erityistapauksissa, esim. *etupäässä, viisissäkymmenissä, He asuvat yhdessä*; vahvistussanoissa, esim. *Miten ihmeessä sinä oikein jaksat?*
- (Penttilä 1963: 378, 380–389)

Seuraavassa erittelen kolmannen infinitiivin inessiivin käyttöä ja merkityksiä Penttilän inessiivikatsauksen sekä Kangasmaa–Minnin (1985: 434, 1978: 17–27) ja Ikolan ym. (1989: 364–368.) kirjoitusten pohjalta:

Rakenne *olla* + 3. infinitiivin inessiivi voi ilmaista

- 1) lokaliteettia, paikallisuutta. Lokatiivi sisältää statiivisuuden piirteen. Esim. *Pirkko on kuokkimassa*.
- 2) olosijaisuutensa ansiosta joko konkreettista tai abstraktista tilaa. Esim. *Panu on miettimässä*.
- 3) samanaikaisuutta puhumishetkeen verrattuna tai tekemisen toistumista. Esim. *Kahvi on tippumassa*.
- 4) vähittäin muuttumista eli inseptuaalisuutta. Esim. *Järvi on jäätymässä*.
- 5) lähellä olevaa tapahtumista. Esim. *Bussi on saapumassa kaupunkiin*. (Merkitys on lähes rinnastettavissa ns. viidennen infinitiivin eli ns. proksimatiivisen rakenteen (*saapumaisillaan*) merkitysisältöön. Merkitys syntyy, kun aspektiltaan perfektiivistä tekemistä ilmaiseva verbi kytketään päällekkäispredikaatioon olemista ilmaisevan verbin kanssa. Verbisyntagmasta ilmenee inkoatiivisuuden eli keskeneräisyyden aspekti.
- 6) ajallista jatkuvuutta eli duratiivisuutta t. imperfektiivisyyttä. Esim.

Pirkko on kuokkimassa. Marjo on miettimässä. Kahvi on tippumassa. Järvi on jäätyvässä. Bussi on saapumassa. Joulupukki on olemassa.

Rakenteella *olla* + 3. infinitiivin inessiivi ilmaistaankin progressiivisuutta.

Tarvaisen (1977: 11) mukaan rakenne *olla* + 3. infinitiivi inessiivi on perifraasi eli kiertoilmaus, jossa yksinkertainen käsite ilmaistaan syntaktisella sanaliitolla. Hänen mukaansa koko verbisyntagma on korvattavissa finiittimuodolla ja *olla*-verbillä on puhtaasti kieliopillinen, lähinnä modaalinen tehtävä.

Olla-verbit ovatkin semanttisesti melko tyhjiä. Toisenlaista aspektuaalista sisällystä kolmannen infinitiivin inessiivi-ilmaus saa, kun se suhteutetaan johonkin toiseen tilanteeseen tai verbiprosessiin. (Kangasmaa-Minn 1985: 434.) Esim. *Kati käy penkomassa pakastinta ~ Kati on penkomassa pakastinta.* Verbin *käydä* yhteydessä tämä infinitiivirakenne saa päätyneen, resultatiivisen merkityksen. (Hakulinen 1988: 382.) Setälän mukaan 3. infinitiivin inessiiviä käytetäänkin ilmaisemaan tekoa, jota toimittamassa joku on tai käy. (Setälä 1973: 113.)

4.2.2. Inessiivi vanhassa kirjasuomessa, murteissa ja sukukielissä

Kolmannen infinitiivin inessiivimuotoja löytyy vanhasta kirjallisuudesta vähän, ja niissä esiintyy loppuheitto, esim. Agricolalla *andamas, istumas*, Martinuksella *hwtamas, wastamas* ja Florinuksen sanalaskuissa, esim. *Yö-cuckoi woitta päivä-cucoin laulamas*. Elatiivit ja varsinkin illatiivit ovat olleet tavallisempia, koska ne ovat sopineet rektiosijoiksi moniin verbiketjuihin. (Häkkinen 1994: 311.)

Rakenteen *olla* + 3. infinitiivin inessiivi ilmaisemia kestromuotoja on kirjakielessä ollut Agricolasta alkaen, esim. *coska hän yxinens oli rucolemas*. Rakennetta on käytetty myös toteutumaisillaan olevasta tekemisestä, esim. *Olen juuri saapumassa perille*, ja lauseenvastikkeen tapaisena irrallisena adverbina, esim. *Hän oli kuljeksimassa metsässä*. Sama muoto on vanhastaan ollut mahdollinen muidenkin verbien yhteydessä, esim. *auttaa, istua, pysyä, viipyä*. (Häkkinen 1994: 395–396.)

Kolmannen infinitiivin inessiivin (niin kuin illatiivinkin) käyttö on usein substantiivista, esim. *olla, käydä tekemässä* 'työssä, teossa', *ei hää piisant sille huutamassa* 'huutamisessa' (Saukkonen 1965: 30–31). Näissä murteellisissa ilmauksissa inessiivi-ilmaus näyttäisi siis ilmaisevan tilaa. Edellä mainitussa Florinuksen sanalaskussa näyttäisi olevan samanlaista käyttöä kuin Saukkosen esimerkeissä, esim. *Yö-cuckoi woitta päiwä-cucoin laulamas* 'laulamassa'.

Suomen murteiden lauseopin arkiston koko aineistossa esiintyy kaikkiaan vain 17 eri pääverbiä, jotka saavat määritteikseen 3. infinitiivin inessiivin sisältävän rakenteen. Verbeistä suurifrekvenssisimmät ovat *olla* ja *käydä*. Rakenteen pääverbeinä murteissa esiintyvät useimmin *olla, käydä* ja *kulkea*. (Ikola ym. 1989: 364.)

Kolmannen infinitiivin inessiivi esiintyy myös absoluuttisena, itsenäisenä ilman pääverbiä tai adjektiivin määritteenä, esim.

— — *et kunn-ei* 'kerra "olla mitte "ruattalaissi ni, et "suomalane "nimi on kyl 'mukava, olemas; Mie em "muista *oonk* 'mie "veessä *näht* 'käärmettäkkää "uimasse 'millokkaa että. (Ikola ym. 1989: 361–364.)

Myös vanhassa kirjasuomessa tavataan tätä kolmannen infinitiivin inessiiviä, joka liittyy adjektiiviin määreen tavoin, esim. Agricolalla *neppi andamassa* 'kitsas antamaan'. Käyttö ei kuitenkaan ole yleistä. (Häkkinen 1994: 396)

Murreryhmien välillä 3. infinitiivin käytön yleisyydessä on niin vähäisiä eroja, että ne eivät ole merkitseviä. (Ikola ym. 1989: 360–361.) Murteissa ja yleiskielessä kolmannen infinitiivin inessiiviä käytetään olemassa olemisen korostamiseen rakenteessa, jossa pääverbi ja infiniittimuoto ovat *olla*-verbejä. Yleiskielessä *olla olemassa* -rakenteita on enemmän. Kolmannen infinitiivin inessiivi on ilmauksessa verbin vapaa määrite, joka voidaan poistaa lauseen muuttumatta epäkieliopilliseksi. (Ikola ym. 1989: 367.) Esim.

me olima ujona simput [=lapset] *siinä olemasha me olima hyvillämmä*. (Kemin mlk. 1968, 1970)

mie asuin täl-oikei, olemass-olin. (Askola 1985)

ykstoista lasta on olemassa [siinä talossa]. (Kemijärvi 1967–1969.)

Rakenteessa pääverbi + 3. infinitiivin inessiivi ei yleiskielessä voi käyttää tilaverbejä. Tavallisesti ei tule kysymykseen myöskään akkusatiiviobjektiivi, jonka ilmaisema resultatiivisuus on ristiriidassa inessiivin ilmaiseman päättymättömän tekemisen kanssa. Esim. *Oletko tietämässä, mihin tämä juna menee? En ole muistamassa hänen osoitettaan. *Matti on sulkemassa ikkunan. Esimies lienee pitämässä puhuttelua ~ *puhuttelun.* (Hakulinen 1988: 382.)

Muoto-opin arkistossa on aineistoa, jossa 3. infinitiivin inessiiviä käytetään henkistä prosessia kuvaavien verbien yhteydessä. Esiintymät ovat peräpohjalaiselta, kainuulaiselta ja hämäläiseltä murrealueelta. Esim.

Myötään kävivät tahtomassa kutteijjen leikkuuseen (Pudasjärvi 1979–1980)

Se oli emäntä mua nin kauheesti tahtomassa [ts. emäntä pyytämällä pyysi kertojaa tulemaan]. (Kangasala 1967–1969)

em mie ole tietämäs niistä (Kemin mlk. 1968, 1970)

n–ei olhee ees tietämäss. (Varanki 1975–1976)

em mie sitä ole oikein muistamasa (Kemin mlk. 1968, 1970)

tolose eevahi uskomassa on (Kajaani 1975–1976)

Myös nykyisin kiteytyneen *olla elossa* -ilmauksen sijaan käytetään 3. infinitiivin inessiivi-ilmausta. Esim.

ei se tuo pränsäri ollun niin nuuka ku se oli elämäsä (Kemin mlk. 1968, 1970)

äiti ov vielä sielä elämässä (Kolari 1967–1968)

— — *ettei olek ku kuus elämässä* (Kolari 1967–1968)

niitä ei oo elämässä minu ikäsijä imeisijä (Karttula 1967–1968)

Lisäksi muoto-opin aineistosta löytyy lause-esimerkkejä, jotka ilmentävät jatkuvaa ja/tai tämänhetkistä tapahtumista. Esim.

mailman työt om painamasa em mie päivälä makkaa mie olem pystösisä (Kemin mlk. 1968, 1970)

on tässä viijes vuosi yheksättäkymmentä kulumassa. (Nurmes 1979–1980)

nythän se ei ole kelles ennää olemasa täälläkhän. (Kemin mlk. 1968, 1970.)

Itämerensuomen 3. infinitiiviä vastaavia muotoja on myös etäsukukielissä. Saamen ns. 2. gerundi sisältää saman deverbaalin *ma*-johtimen sekä essiivin päätteän (Itkonen 19: 298) Se vastaa käytöltään 3. infinitiivin inessiiviä, vaikkakin sillä on myös 3. infinitiivin inessiivistä poikkeavaakin käyttöä. (Saukkonen 1965: 37–38.) Saamen aktiota, verbaalinomia, käytetään puolittain puhtaana substantiivina, puolittain verbinluonteisesti. Sen lokatiivi vastaa sekä muoto-opillisesti että monessa suhteessa myös käytöltään itämeren suomen 3. infinitiivin elatiivia, paitsi että se on yleensä vielä substantiivisempi. (Nielsen 1926: 390.)

4.3. Kolmannen infinitiivin illatiivi

4.3.1. Illatiivin merkityksistä yleiskielessä

Rakenteessa pääverbi + 3. infinitiivin illatiivi on aina matriisilauseessa adverbiaalina. Kolmannen infinitiivin illatiivi ja elatiivi esiintyvät suunnan adverbiaaleina. Tulosija-adverbiaalilla järjestyvistä verbeistä merkittävän osan muodostavat suoranaista liikettä ilmaisevat verbit. Liikeverbit, paitsi *kiertää* ja *kulkea*, saavat tulo- tai erosijaisen adverbiaalin silloinkin, kun kyseessä on infinitiivirakenne. Merkillepantavaa on, että suuntasijaisuus on semanttisesti ennustettavissa. Voitaisiinkin puhua semanttisesta rektiosta. Monien verbien rektio edellyttää luontevimmin tulosijan käyttöä. (Häkkinen 1994: 395.) Tavallisia konkreettista liikkumista merkitseviä pääverbejä ovat *lähteä*, *mennä*, *tulla*, *käydä*, *astua*, *juosta*, *nousta*, *istua* 'istuutua'. (Saukkonen 1965: 59.)

Illatiivin lokaalisuus ei ole aina puhdasta vaan usein abstraktista. Tämä on toisen asteen tarkoitteille tunnusomaista. Mukana saattaa olla myös finaalinen lisämerkitys. Eräiden muiden intransitiiviverbien kuin liikeverbien yhteydessä

käytettynä 3. infinitiivin illatiivilla ei ole mitään mainituista merkitysvivahteista, vaan sitä voidaan pitää kieliopillisena sijapäätteenä (rektiotapauksena), joka sikäli vastaa infinitiivin perusmuotoa, että se ei tuo mitään merkityslisää lauseeseen. (Hakulinen ym. 1988: 381–383.)

Kolmannen infinitiivin illatiivin yleisiä pääverbileksemejä jo mainittujen lisäksi ovat yleiskielessä *joutua, pyrkiä, pystyä, päästä, ryhtyä, saada, kyetä, jäädä, ruveta, auttaa, velvoittaa, kehottaa* -verbit. Pääverbien semanttinen sisältö luo aspektuaalisuutta, jolla on merkittävä osuus koko rakenteen ilmaisemaan merkitykseen. (Ikola 1989: 385.)

Penttilän kieliopista (1963: 403) olen poiminut illatiivin tehtäviä, jotka ovat olennaisia *uskoa*-verbin 3. infinitiivin illatiivia käsitellessäni. Penttilän mukaan illatiivia käytetään, kun verbimuodon esiintymä merkitsee

- 1) tekemistä, johon kuuluu tekijän tai tekemisen kohteen liike, siirtyminen paikasta toiseen, esim. *Pirkko lähti uimaan*
- 2) tekemistä, jonka ansiosta jotakin uutta tulee johonkin paikkaan, illatiivilla ilmaistaan se paikka, jonka todellisten tai kuviteltujen rajojen sisäpuolelle verbimuodon esiintymän tarkoittaman teon tekijä, kohde tai tulos joutuu, esim. *Laitan tulet uuniin.*
- 3) suuntaa, esim. *Tuuli kääntyy lounaaseen*
- 4) tekoa tai toimintaa, jota suorittamaan siirrytään, esim. *Pappa sanoi lähtevänsä ohran kylvöön.* Tässä illatiivina on usein 3. infinitiivin illatiivi, esim. *Hän ei kyennyt enää nousemaan sängystään*
- 5) sanaliittotyypillä *tulla tekemään jtk* on kolme merkitysryhmää:
  - a) ryhmien 1–4 mukaisia merkityksiä, esim. *Tuletko kuorimaan perunoita?*
  - b) 'joutua tekemään jtk' -tyyppisiä, esim. *Tulet vielä maksamaan sen*
  - c) tulevaa tekemistä ilmaisevia eli ns. liittofutuurisia, esim. *Tästä emme tule pääsemään helpolla.*

Penttilän (1963: 403–406) ja Setälän (1973: 114–155) tekstien perusteella kolmannen infinitiivin illatiivilla voidaan ilmaista

- 1) suuntaa, esim. *Lähdit kesken kaiken kävelemään!*

- 2) tekoa tai toimintaa, jota suorittamaan siirrytään. *Hän ryhtyy soittamaan.*
- 3) tekoa, jota joku sattuu toimittamaan. Esim. *Onnistuin narraamaan suuren hauen.*
- 4) sanaliittotyypin *tulla tekemään jtk* kolmea eri merkitystä
  - a) siirtymistä paikasta toiseen, suuntaa ja tekemisen aloittamista esim. *Tuletko kuorimaan perunoita?*
  - b) 'joutua tekemään jtk' -tyyppisiä, esim. *Tulet vielä maksamaan sen*
  - c) tulevaa tekemistä ilmaisevia eli ns. liittofutuurisia, esim. *Tästä emme tule pääsemään helpolla*
- 5) tekoa, jota toimittamaan joku on kelvollinen, halukas, velvollinen tai päinvastoin kelvoton jne. Esim. *Tyttö on hyvä lukemaan. Hän ei kelpaa, pysty, kykene tätä toimittamaan*
- 6) tekoa, johon jotakuta kehoitetaan, saatetaan, esim. *Älä yllytä lastasi tekemään paha! Hän ei saanut minua valehtelemaan.*

4.3.2. Illatiivi vanhassa kirjasuomessa

Kolmannen infinitiivin illatiivia on käytetty ahkerasti kirjakielessä Agricolasta alkaen — edellyttähän monien verbien rektio luontevimmin tulosijan käyttöä. Yleisimpiä lienee alkamista ilmaiseva *ruveta tekemään* -tyyppinen rakenne. Myös muodon finaalista käyttöä löytyy jo Agricolalta, esim. *Ios kylle olis waiuoin Laista Inhimisi wanhurskauttaman, miteste me sis Armolla tekisimme.* (Häkkinen 1994: 395.)

Tulen tekemään -rakenne esiintyy vanhassa kirjasuomessa ennen 1800-lukua ainoastaan konkreettista tulemistä ilmaisemassa. Kansankielessä rakenne ilmaisee myös tekemistä, jota suorittamaan joku joutuu, esim. *Kyllä te sen tulette vielä maksamaan.* Kirjakielessä rakenteen futuurinen käyttö on ollut yleistä 1800-luvulta alkaen, ja se lienee saanut tukea ruotsin vastaavasta *kommer att* -rakenteesta. (Häkkinen: 1994: 285–286.)

Kolmannen infinitiivin paikallissijoissa olevat muodot ovat yleensä aina aktiivisia, mutta Agricolan teksteistä löytyy pari passiivimuotoista

illatiivitapausta: *Ia palio Canssa cokounsi vwleman ia hene cauttans parattaman heiden Taudhistans*. Renvallin kieliopissa on erityinen maininta siitä, että 3. infinitiivin illatiivi voisi esiintyä myös passiivisena, ja Kalevalastakin löytyy kohta, jossa tammi suree joutuvansa *haloiksi hakattamanhan*. Nykykielessä tällainen muoto on tuntematon. Eurenin muoto-opissa on 3. infinitiivin illatiivin rinnakkaismuotona esitetty ilman *-ma/mä*-tunnusta muodostettua murteellista infinitiivimuotoa *sanohon, sanoon*. (Häkkinen 1994: 311–312.)

4.4. Muut sijamuodot

Esittelen lyhyesti kolmannen infinitiivin yhteydessä esiintyvät sijamuodot: elatiivin, adessiivin, ablatiivin, allatiivin, abessiivin ja instruktiivin.

Kolmannen infinitiivin **elatiivi** liittyy merkityksensä nojalla luontevimmin verbeihin, jotka ilmaisevat estämistä, lakkaamista, lopettamista tms. Kolmannen infinitiivin elatiivi muodostaa pääverbinsä kanssa rakenteen, joka ilmaisee toiminnan lakkaamista tai tekoa, josta joku estyy tai kieltäytyy tai josta joku pidätetään tai kielletään. Vanhassa kirjallisuudessa elatiivit (ja varsinkin illatiivit) ovat olleet tavallisia. Esim. *Tulen uimasta, Kielti vanha Väinämöinen vesillä viheltämästä, lainehilla laulamasta*. (Sadeniemi 1960: 22, Setälä 1973: 113–114, Häkkinen 1994: 311.)

Kolmannen infinitiivin **adessiivi** ilmaisee hallitsevan verbin tekemisen keinoa l. välikappaletta, tapaa, esim. *Tekemällä oppii. Hän yllätti menemällä naimisiin*. Murteissa ja vanhahtavassa kielessä adessiivin käyttö poikkeaa nykyisestä yleiskielestä. Muoto yksikön adessiivi + possessiivisuffiksi apuverbin ohessa esiintyy propinkvatiivina: *on tulemallansa 'tulemaisillaan'* (Hakulinen 1979: 254–255). Vanhassa kirjallisuudessa kolmannen infinitiivin adessiivi on ollut harvinainen. Agricolan esimerkkejä ovat *colemallans, synnytemellens*. Florinuksen sananlaskuista löytyy yksi adessiiviesimerkki: *Taidolla talon pidändö, ei warhain nousemalla*. Lizeliuksen Tieto-Sanomissa esiintyy jopa passiivi: *sanotaan sota olewan julistettamallans*.

Kirjakieliseen käyttöön on 1800-luvulla on tullut myös saman infinitiivin deminutiivinen, yleensä monikollisena esiintyvä johdos, esim. Beckerin

kieliopissa *polttamaisillani, putoomaisillansa*. Deminutiivimuotoja on omaksuttu mm. kalevalaisesta kansanrunoudesta. Samalla on alkanut yleistyä muotojen funktionaalinen kahtiajako: perusinfinitiivi merkitsee tekemisen tapaa tai keinoa ja johdos puolestaan lähellä olevaa mutta toistaiseksi toteutumaton tekemistä. *-m Aisilla + poss.suff.* -tyyppiä on 1880-luvulta lähtien alettu nimittää ns. viidenneksi infiniiviksi, vaikkakin funktionaalinen ero on selkiytynyt lopullisesti vasta 1900-luvun puolella. Mm. Setälän kieliopin (1973: 115–116) uudistetuissa painoksissa perusinfinitiivi (*olen kaatumallani*) on esitetty vanhassa merkityksessään vielä 1900-luvun jälkipuoliskolla. (Häkkinen 1994: 312.)

Monissa 1800-luvun alkupuolen kieliopissa esitetään 3. infiniivistä myös **ablatiivi**, joka tunnetaan myös kansankielessä. Juteinin esimerkki on mm. *lähti hakkaamalla juoksemaan*. Mm. Eurenin ja Collanin kieliopissa se on esitetty monikollisena sekä perusinfiniivistä että tämän *-inen*-johdoksesta muodostettuna, esim. *sanomilta, sanomaisilta*. Varhaisnykysuomen kauden lopulle tultaessa ablatiivi oli ehtinyt osoittautua niin harvinaiseksi, että se hylättiin taivutusparadigmojen yhteydestä, vaikka sitä ei täysin mahdottomaksi katsottukaan. Renvallin kieliopissa mainitaan myös kolmannen infiniivin **allatiivi** (*hakkaamalleh, nukkumalleh*). (Häkkinen 1994: 312.)

Kolmannen infiniivin **abessiivi** on kieltävän modaalisen rakenteen predikaattiosa. Rakenne kuvaa matriisilauseen tekemisen tapaa ja ilmaisee tapahtumista, mitä ilman jotakin muuta tapahtuu (Penttilä: 1963: 639). Esim. *Lähdin kouluun syömättä ja juomatta*. Häkkisen mukaan kolmannen infiniivin abessiivi on esiintynyt yleisesti 1500-luvulta lähtien. 1800-luvulle asti abessiivimuotoja on tehostettu *ilman*-prepositiolla, mutta myös pelkät abessiivimuodot ovat olleet mahdollisia Agricolasta alkaen, esim. *näkymete, tietemete*. Agricolan teksteissä esiintyy myös passiivi, esim. *wlgossanottamat*, ja vastaavanlaisia muotoja ovat teorioineet monet 1800-luvun kieliopinkirjoittajat, mm. Becker, Eurén ja Länkelä. Häkkisen mukaan todellisessa kielenkäytössä näillä passiivimuodoilla ei ole ollut pohjaa. (Häkkinen 1994: 313.)

Kolmannen infiniivin **instruktiivi** on puolestaan vanhassa kirjakielessä ollut hyvin yleinen muoto sekä aktiivissa että passiivissa, sillä se on esiintynyt jäsenenä monikäyttöisessä nesessiivisissä ja futuurisissa ilmauksissa *pitää*

tekemän/tehtämän. Samassa ketjussa on joskus ollut myös 3. infinitiivin illatiivi, joskin nämä muodot ovat marginaalisia, esim. Justenin *piti walmistamahan*. Agricolan instruktiiveja ovat *andaman, tekemen, poisheittemen, hyuestisiugnattaman*. Muoto on *pitää*-verbien yhteydessä, esim. Florinuksen sananlaskuissa *Ei auta ambuman, ettei ole nuolen noutajata, Ei auta laulaman, cosca ei cuulla cummingan*. Sekä Agricolan teksteissä että eräissä 1800-luvun kieliopeissa muoto esiintyy myös *tarvita-* ja *täytyä*-verbin yhteydessä.

Taajaan käytetyn *pitää tekemän* -tyypin suosion kääntynyt laskuun 1800-luvulla 3. infinitiivin instruktiivi on muuttunut kirjakielellä marginaaliseksi. Yleiskielessä sekä passiivin että aktiivin instruktiivi kuulostavat nykyään vanhahtavilta ja ne korvataankin aktiivin 1. infinitiivin lyhyemmällä muodolla. (Häkkinen 1994: 313–314.)

1800-luvun kielioipintekijöiden käsityksissä on ollut eroja *-ma/mä*-infinitiivien käytöstä passiivin yhteydessä, kuten myös siinä, mitkä sijat voidaan muodostaa monikkovartalosta. Etenkin vuosisadan alkupuolella passiiviparadigma konstruointiin täydelliseksi yhtä usein kuin aktiivikin. Renvallin mukaan passiivia voi käyttää vain illatiivissa (*sanottamaan, laulettamaan, kysyttämään*) ja instruktiivissa, jonka Renvall tosin on nimennyt genetiiviksi (*sanottaman, laulettaman, kysyttämän*) (Renvall 1840: 83).

1800-luvun loppupuolella passiivin mahdollisuudesta mainitaan vain instruktiivin yhteydessä. Lukuisia monikkovastaloisia muotoja on esittänyt Euren kieliopeissaan (*sanomissa, sanomista, sanomilla, sanomilta; sanomaisissa, sanomaisista, sanomaisilla, sanomaisilta*). Yleiseen käyttöön on jäänyt vain ns. viides infinitiivi *sanomaisilla(ni)*. (Häkkinen 1994: 311–315.)

5. KOLMANNEN INFINITIIVIN INESSIIVI AINEISTOSSA

5.1. *Olla uskomassa* -rakenteen esittelyä

Rakenteessa pääverbin + 3. infinitiivin inessiivi ei yleensä voi käyttää tilaverbejä, esim. **Oletko tietämässä, mihin tämä juna menee? *En ole muistamassa hänen osoitettaan* (Hakulinen 1988: 382). Kuitenkin vanhoillislestadiolaisessa saarnassa 3. infinitiivin inessiiviä käytetään taajaan *uskoa*-verbin yhteydessä. Pääverbinä näyttää tyypillisimmin olevan *olla*-verbi, esim.

Sitä varten olemme täällä uskomassa ja kilvoittelemassa (s. 239); *Lienenkö edes oikealla paikalla uskomassa?* (s. 128).

Ilmauksessa *olla uskomassa* on kyse 'uskomisesta Jumalaan' ja 'uskomisesta anteeksiantamukseen tai synnit anteeksi'.

Ikola (1989: 367) kuvaa rakennetta pääverbi + 3. infinitiivin inessiivi perifrastiseksi ilmaukseksi, jossa yksinkertainen sisältö ilmaistaan mutkikkaalla kielellisellä rakenteella. Yleiskielessä käytettäisiinkin *olla uskomassa* -rakennetta yksinkertaisempia ilmauksia. Tällaisia ilmauksia aineistossakin toki esiintyy, esim.

Kaikkein tärkeintä on tänäkin päivänä uskoa (s. 52); *näinhän sitä on aina uskottu ja näin vieläkin uskotaan* (s. 123); *Haluan uskoa yhdessä teidän kanssanne* (s. 147); *Kun näin uskomme, pääsemme taivaaseen* (s. 274).

Olla uskomassa -ilmauksessa *olla*-verbi ja siihen adverbialisena määritteenä kytkeytyvä 3. infinitiivin inessiivi muodostavat yhden verbisisällön. *Olla*-verbi ilmoittaa pääluokan, moduksen ja tempuksen, infinitiivimuodon edustama verbi merkityksen. Koska tällaista yleiskielestä poikkeavaa ilmausta käytetään, sille lienee perusteensa. Seuraavassa erittelenkin *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin rakenteen merkityksiä. Viittaan teoriaosuuden 3. infinitiivin

numeroituihin merkityksiin (s. 23–24) seuraavanlaisilla merkinnöillä esim. (MERK. 1) tai (1).

5.2. *Olla uskomassa* -rakenteen merkityksiä

Penttilän (1963: 380) mukaan adverbiaalista inessiiviä käytetään olo-, teko- tai tapahtumapaikasta. Siten pääverbi + 3. infinitiivin inessiivi ilmaisevatkin mm. lokaliteettia tai paikallisuutta (MERK. 1) (Kangasmaa–Minn 1985: 434). Adverbiaalista inessiiviä käytetään Penttilän mukaan myös olotilasta, jossa joku on tai toimii (MERK. 2). Kyse on fyysisestä tai psyykkisestä tilasta. Esim. *Hän on voimissaan. Korvat ovat luimussa.* (Penttilä 1963: 380.) Olosijaisuutensa ansiosta inessiivi ilmaiseekin joko konkreettista tai abstraktista tilaa. Esim. *Matti on miettimässä.* (Kangasmaa–Minn 1985: 434). Täten aineiston *olla uskomassa* -rakenne voisikin vastata merkitystä 'olla uskossa', esim.

Siksi meidän on tarpeellista olla joka hetki uskomassa (s. 89); *Olemme tänään uskomassa* (s. 297, 299); *"Miekin olen usomassa!"* [Huom!] (s. 78); *Sitä varten olemme täällä uskomassa ja kilvoittelemassa* (s. 239).

Yleiskielessä lähin vastaava rakenne olisikin *olla uskossa*:

Siksi meidän on tarpeellista olla joka hetki uskossa; Olemme tänään uskossa, Miekin [!] olen uskossa!

Olla uskossa -ilmaus on kristillisessä kielenkäytössä tavallinen (NS, PS). Kuitenkin *olla uskossa* -ilmaus on staattinen verrattuna *olla uskomassa* -ilmaukseen, eikä sitä aineistossa esiinny lainkaan.

Rakenteen *olla uskomassa* voisi tulkita ilmaisevan myös merkitystä 'olla uskova', koska se ilmaisee jonkinlaista tilaa, joskin myös ominaisuutta, esim.

Äiti oli uskomassa, mutta isä ei ollut (s. 162); Toinen aviopuoliso oli uskomassa, mutta toinen epäuskoinen (s. 189); Hänen vaimonsa oli jo aikaisemmin uskomassa (s. 86).

Vrt.

Äiti oli uskova, mutta isä ei ollut; Toinen aviopuoliso oli uskova, mutta toinen epäuskoinen; Hänen vaimonsa oli jo aikaisemmin uskova.

Aineistossa Sampo Kaariniemi tulee saarnassaan selittäneeksi *olla uskomassa* -ilmauksen sisältöä, esim.

”Raamattu on kirja, jonka sanoma kuuluu niin meille, jotka Jumalan armosta saamme tänä päivänä olla uskomassa, kuin myös niille ihmisille, jotka sydämessään tuntevat ja tunnustavat, että heidän asiansa Jumalan kanssa eivät ole kohdallaan. Jälkimmäisistä käytämme ilmausta, että he eivät ole uskomassa, eivät ole Jumalan lapsia.” (1996: 148.)

Ilmaukset *asiat Jumalan kanssa kohdallaan* ja *olla Jumalan lapsi* ilmentävät selvästi olotilaa. *Olla Jumalan lapsi* on metafora ‘uskossa olemisesta’. Aineistossa esiintyy muitakin ‘uskossa olon’ metaforia. Esimerkkinä olkoon seuraava:

— — *en minä etkä sinä, veljeni ja sisareni, olisi tänään uskomassa ja tämän valtakunnan asukas (s. 297).*

Pelkkää olotilaa tai ominaisuutta ilmaisevaa *olla uskova* -ilmausta aineistossa ei esiinny. Näyttäisi siltä, sen asemesta käytetään juuri mainitsemiani metaforisia ilmauksia ja *olla uskomassa* -ilmausta. *Olla uskova* -ilmaus on semanttisesti köyhempi kuin ilmaus *olla uskomassa*.

Rakenne *olla* + 3. infinitiivin inessiivi ilmaisee

- 3) samanaikaisuutta puhumishetkeen verrattuna tai tekemisen toistumista.
Kahvi on tippumassa. (Ikola ym. 1989: 367)
- 6) ajallista jatkuvuutta eli duratiivisuutta t. imperfektiivisyyttä, esim.

Pirkko on kuokkimassa. Matti on miettimässä. Kahvi on tippumassa. Järvi on jäätyvässä. Bussi on saapumassa. Joulupukki on olemassa.

Rakeenteella *olla* + 3. infinitiivin inessiivi ilmaistaankin progressiivisuutta. (Kangasmaa-Minn 1985: 434, 1978: 17–27; Ikola ym. 1989: 364–368). Pääverbi + kolmannen infinitiivin inessiivi muodostavat jonkinlaisen kestopuolteen, esim.

Olemme täällä uskomassa ja kilvoittelemassa (s. 239); *Jumalan armosta minäkin saan olla uskomassa* (s. 284); *Lienenkö edes oikealla paikalla* [’oikein’] *uskomassa?* (s. 128).

Minä uskon -ilmaukseen sisältyy toiminta ja aika, ilmaus *olen uskova* ilmaisee tilaa ja ominaisuutta ja *olen uskossa* -ilmaus ilmentää tilaa ja paikallisuutta. *Olla uskomassa* -rakenne saa siis edellisiin verrattuna yhden ulottuvuuden lisää, koska se ilmentää jatkuvuutta, progressiivisuutta. Yhteen ilmaukseen sisältyy useampien ilmausten merkityksiä.

Lauseessa, jossa käytetään *olla uskomassa* -ilmausta, muutkin verbit voivat ketjuuntua samaan muotoon ja siten saada myös joko samanaikaisuuden tai jatkuvuuden merkityksen. Myös verbien merkitykset voivat rinnastua. Esim.

Saamme olla anteeksi pyytävässä, anteeksi antamassa ja ennen kaikkea anteeksi uskomassa (s. 163); *Tahdomme näin olla Jumalan sanan mukaisesti uskomassa ja kilvoittelemassa* (s. 168).

Yleiskielessä *olla* + 3. infinitiivin inessiivillä voidaan ilmaista myös vähittäistä muuttumista tai inseptuaalisuutta (MERK. 4). Esim. *Järvi on jäätyvässä*. (Kangasmaa-Minn 1985: 434.) Rakenteella *olla* + 3. infinitiivin inessiivi voidaan ilmaista myös lähellä olevaa tapahtumista. Tällöin verbisyntagmasta ilmenee inkoatiivisuuden eli keskeneräisyyden aspekti (MERK. 5). Esim. *Bussi on saapumassa kaupunkiin*. (Ikola ym. 1989: 368.) Aineiston *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin inessiivillä ei ole inseptuaalisuuden tai inkoatiivisuuden aspektia, koska ’uskominen’ on paraikaisesti tapahtuvaa.

Aineistossa on myös joitakin muita verbejä, joista voidaan käyttää 3. infinitiivin inessiiviä *uskoa*-verbin tapaan. Myöskään esimerkkien verbeissä ei ole kyse inkoatiivisuudesta vaan progressiivisuudesta eli jatkuvuudesta. Verbeistä ilmenee toisaalta tämänhetkisyys, toisaalta ajallinen jatkuvuus.

Uskon kautta olen omistamassa hänet omaksi Vapahtajakseni (s. 86); Saamme olla rohkaisemassa myös toinen toistamme uskomaan ja iloitsemaan tästä armosta (s. 158).

5.3. Kielteinen *olla uskomassa* -ilmaus

Rakenne *olla uskomassa* esiintyy myös kielteisenä. Merkitys on myönteisen mukainen eli se ilmaisee paikkaa, olotilaa, ominaisuutta ja jatkuvuutta. Seuraavissa esimerkeissä *olla + uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiiviä käytetään kielteisessä muodossa konditionaalissa rakenteissa eli rakennetyypeissä *jos – niin* sekä lausekuviossa *sen vuoksi vaan*. *Olla uskomassa* -rakennetta käytetään siis liikkeeseen kuuluvista puhuttaessa:

Jos Jumalan valtakunnan sanoma, sen usko ja lahjat — vanhurskaus, rauha ja ilo Pyhässä Hengessä — — olisivat viisaudella ja ymmärryksellä vastaanotettavissa ja omistettavissa, en minä etkä sinä, veljeni ja sisareni, olisi tänään uskomassa ja tämän valtakunnan asukas (s. 297); Tällainen on Jumalan armojärjestys. — — Jos näin ei olisi, emme olisi tänään uskomassa (s. 298); Jumalan lapset eivät ole uskomassa sen vuoksi, että tässä ajassa olisi helpompi elää tai täällä saisi Jeesuksen Kristuksen tunnustamisen tähden mitaleja tai positiivista huomiota tai palkkaa — ei. Meidän uskon katseemme tähyilee kotirannalle (s. 228).

Kielteisenä ilmausta käytetään myös liikkeeseen kuulumattomista, esim.

Siellä oli eräs kauppiaan leski. Hän ei ollut uskomassa, mutta halusi lähteä seuroihin uteliaisuudesta (s. 77); En ollut uskomassa, mutta olin heränneellä tunnolla (s. 78).

Molemmissa tapauksissa kyseiset henkilöt ovat "tehneet parannuksen", kääntyneet vanhoillislestadiolaisuuteen (lesken tapaus s. 77; puhuja luonnollisesti on vanhoillislestadiolainen). Täten molempien esimerkkien henkilöt ovat myöhemmin kuuluneet liikkeeseen. Seuraavassa kielteistä *olla uskomassa* -ilmausta käytetään kokonaan liikkeeseen kuulumattomaankin viittaessa:

Hän oli vastannut: "Ei minulla ole nyt itsestäni huolta vaan tästä kaveristani, kun emme ole samalla tavalla uskomassa." (s. 146).

Olla uskomassa -ilmauksella näyttää siis olevan inklusiivisuuden eli sisäisyyden merkitys ja samalla eksklusiivisuuden eli poissulkevuuden merkitys. Inklusiivisen ilmauksesta tekee se, että *olla uskomassa* -ilmausta käytetään sekä myönteisenä että kielteisenä aineistossa vain vain liikkeeseen kuuluvista puhuttaessa. Eksklusiivisuus ilmenee siinä, että ilmausta käytetään liikkeeseen kuulumattomiin viitattaessa vain kielteisenä.

Ilmiö paljastuu selvästi edellisen esimerkin adverbiaali-ilmauksesta *samalla tavalla* kuten myöskin seuraavista aineistoesimerkeistä. Adverbiaalit *samalla tavalla, oikein, raamatunmukaisesti, Raamatun mukaan* vahvistavat sisäisyyden tai poissulkevuuden merkitystä, esim.

Vaikka Lyydia oli jumalinen, hän kuitenkin tiesi, ettei ole oikein uskomassa (s. 308); Sellaisen kuulijan, joka ei ole raamatunmukaisesti uskomassa, on tarpeellista rukoilla, että hän pääsisi Jumalan lapseksi (s. 308); Mutta siinä sieluntilassa ihminen ei ole vielä Raamatun mukaan uskomassa (s. 308).

Koska esimerkeissä käytetään täsmentäviä adverbiaaleja, näyttäisi olevan mahdollista, että myönteistä määreetöntä *olla uskomassa* -ilmausta voitaisiin käyttää myös liikkeeseen kuulumattomista (**Jokainen kirkon pappi on uskomassa*). Mikäli myönteistä *olla uskomassa* -ilmausta käytettäisiin myös liikkeeseen kuulumattomista, tällöin viitattaessa liikkeeseen kuuluviin *olla uskomassa* -ilmaus vaatisi aina täsmentävän adverbiaalim (oikein, raamatunmukaisesti), jotta

ilmauksen inklusiivisuus säilyisi. Siten lause *Jokainen kirkon pappi on oikein uskomassa* ei voisi olla mahdollista. *Olla uskomassa* -ilmaus on siis vanhoillislestadiolaisen liikkeen sisäisen kielen tuntomerkki.

5.4. Muut *uskomassa*-ilmaukset

Kolmannen infinitiivin inessiivin pääverbinä *olla*-verbi on yleisin (Ikola 1989: 362). *Olla*-verbi on melko staattinen ja sillä onkin lähinnä vain modaalinen tehtävä (Tarvainen 1977: 11). Toisenlaista aspektuaalista sisällystä kolmannen infinitiivin inessiivi-ilmaus saa, kun se suhteutetaan johonkin toiseen tilanteeseen tai verbiprosessiin (Kangasmaa-Minn 1985: 434). Esim.

Kävin laskemassa verkkoja järveen. ~ Olin laskemassa verkkoja järveen.

Aineistossakin *olla*-verbi näyttää olevan 3. infinitiivin yleisin pääverbi. Muita esiintyneitä pääverbejä ovat *pitää* ja *varjella* sekä *säilyä*, *pysyä* ja *varjeltua*. Verbit ovatkin jaettavissa transitiivisiin, jotka ilmaisevat 'uskossa säilyttämistä', ja intransitiivisiin, jotka ilmaisevat 'uskossa pysymistä'.

Käsittelen ensiksi lauseet, joissa on transitiivinen verbi. Lauseissa subjektina on uskovan ulkopuolinen, Jumala tai jumaluuden toiminnan ilmentymä, ja kohteena on uskova:

Jumalan armohoito — — pitää uskomassa meidän rakkaat lapsemme (s.162);
Taivaallinen Isä varjelee meitä uskomassa (s. 73); *Jumala on luvannut varjella meidät uskomassa* (s. 55).

Nykysuomen sanakirjan mukaan *varjella*-verbin rektio edellyttää ablatiivia kuten 'varjella joltakin', elatiivia 'varjella jostakin' ja objektilta partitiivia 'varjella jotakin' (NS). Tässä on kyse poikkeuksellisesta käytöstä, koska *varjella*-verbi saa paikka-aspektin, inessiivin 'varjella jossakin'. *Varjella*-verbin rektiosijan muutos inessiiviksi muuttaa merkityksen tässä *pitää*-verbin

merkitystä vastaavaksi. Malli lienee *pitää*-verbissä. Rakenteen *pitää/varjella uskomassa* merkitys on 'pitää uskon tilassa'.

Seuraavissa kolmannen infinitiivin sisältävissä lauseissa verbit ovat intransitiivisia. Subjektina on uskova itse:

— — *että säilyisin uskomassa* (s. 301); *tekin hätäilette monesti, säilynkö uskomassa loppuun asti* (s. 227); *Nuoret säilyisivät uskomassa* (s. 193); *Job pysyy uskomassa* (s. 312); *Timoteus pysyisi samalla tavalla uskomassa* (s. 252); *Sen turvin olen varjeltunut uskomassa* (s. 272).

Kuten *varjella*-verbin niin myös *varjeltua*-verbin rektio edellyttää ablatiivia tai elatiivia: 'varjeltua joltakin tai jostakin' (NS). Tässäkin verbiä on käytetty inessiivin yhteydessä eli 'varjeltua jossakin', ja poikkeuksellinen rektiosija rinnastaa ilmauksen *säilyä*- ja *pysyä*-verbien merkitysten kanssa. Malli lienee *säilyä*- ja *pysyä*-verbeissä. Rakenteen *säilyä/pysyä/varjeltua uskomassa* merkitys on 'pysyä uskon tilassa'.

Uskomassa-ilmausta näyttää käytettävän myös Raamatun henkilöihin viitattaessa. Myös Jobin ja Timoteuksen 'uskossa pysymistä' ilmaistaan 3. infinitiivin inessiivillä *pysyä uskomassa*.

Vanhoillislestadiolaisessa saarnassa *uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivi saa siis aineiston perusteella *olla*-verbin lisäksi pääverbeikseen *pitää*-, *varjella*-, *pysyä*-, *säilyä*- ja *varjeltua*-verbit. Rakenne *pääverbi + uskomassa* ilmaisee paitsi 'uskossa oloa' (*olla uskomassa*) niin myös 'uskossa pysymistä' ja 'uskossa pitämistä'. Inessiivi ilmentääkin paikallisuutta ja tilaa. Ilmauksiin näyttäisi sisältyvän myös progressiivisuuden eli jatkuvuuden merkitys. Pääverbien perusteella 'uskossa olemisen' mieltyy jatkuvaksi tilaksi, jossa uskova itse pysyy tai jossa hänet pidetään. Kyse on yhtäältä uskovan aktiivisesta toiminnasta, toisaalta passiivisesta tilasta eli joku tai jokin uskovan ulkopuolinen aiheuttaa toiminnan.

Samoja verbejä esiintyy myös *usko*-sanin inessiivin yhteydessä. *Olla uskossa* -ilmaustahan aineistossa ei ollut. Inessiivi ilmaisee paikkaa ja tilaa, esim.

Jumala varjelee teitä tässä uskossa (s. 80); varjelet minua ja kaikkia uskovaisia joka päivää elämämme loppuun saakka tässä ainoassa oikeassa uskossa (s. 224); Hän [Jumala] on säilyttänyt monia meitä lapsuuden kalliissa uskossa (s. 87).

Näissäkin esimerkeissä *varjella*-verbin rektio on poikkeava (*varjella jossakin*) (NS). Aineistoesimerkissä *säilyttää*-verbi on yhdistetty *uskossa*-ilmaukseen. Inessiivi on *säilyttää*-verbin luonnollinen rektio, mutta inessiivi-ilmaus *uskossa* ilmaisee abstraktia tilaa, joten sellaisenaan *säilyttää uskossa* on poikkeava ilmaisutapa (NS, Penttilä 1963: 380–389).

Uskossa-ilmauksen yhteydessä esiintyy muitakin pääverbejä. Olen eritellyt karkeasti *uskossa*-ilmauksen merkityksiä eri pääverbiensä yhteydessä. Seuraavissa *uskossa*-ilmauksen merkitys on jotakuinkin 'uskomisen tilassa' tms., esim.

tässä uskossa kilvoitellen pääsee kerran taivaan kotiin (s. 107), Kun kerran tässä uskossa ummistat silmäsi (s. 112); Kun ihminen tahtoo itse valitussa, Jumalan sanaan perustumattomassa, kuolleessa uskossa kelvata Jumalalle (s. 302); uskossa ammennamme täällä voimaa arkiseen kilvoitukseen (s. 300);

Ilmauksen merkitys voisi olla myös 'uskonluottamuksessa':

saamme seisoa — — viettelyksiä vastaan vahvoina uskossa (s. 86), Tuomas — — oli tullut uskossaan heikoksi (s. 132); evankeliumi saarnataan ja se uskossa otetaan vastaan (s. 258);

Uskossa voisi merkitä myös 'uskonelämässä', esim.

Isä vahvistaisi heitä tässä tehtävässä ja uskossa (s. 188); hän [Paavali] voisi — — vahvistaa heitä uskossa (s. 306); tulemme itekin uskossa vahvistetuiksi (s. 151); tulee uskossa haaksirikoon joutumisia (s. 72);

Seuraavassa esimerkkilauseessa ilmauksella näyttäisi olevan merkitys 'opissa':

uskossa ja saarnassa on painotus ensisijaisesti sillä, mitä Jumala tekee ja antaa.
(s. 300).

Uskossa-ilmaus voisi merkitä myös 'uskoen', esim.

Kun teemme täällä uskossa matkaa (s. 87); *Meidän on hyvä uskossa rukoilla Jumalan tahdon tapahtumista* (s. 267).

Edellisten esimerkkien perusteella *uskossa*-ilmauksilla näyttäisi olevan erilainen merkitystehtävä kuin *uskomassa*-ilmauksella. Aineiston *uskossa*-ilmauksia ei voi korvata *uskomassa*-ilmauksilla paria poikkeusta lukuun ottamatta. Aineistosta löytyneistä pääverbi + *uskossa* -ilmauksista vain kaksi sopivat kolmannen infinitiivin inessiivin kontekstiin:

Isäni jaksoi kilvoitella kuitenkin uskossa (s. 248).

Saman voisi ilmaista *kilvoitella kuitenkin uskomassa*. Myös seuraavan mutkikkaan lauseen *uskossa varjeltunut* -ilmaus on korvattavissa ilmauksella *uskomassa varjeltunut*, esim.

Niin saat iloita sinäkin, veljeni ja sisareni—tämän Jumalan armopäätöksen mukaan lahjaksi uskomaan päässyt ja Jumalan armopäätöksen kautta uskossa varjeltunut — täydellisen Kristuksen sovituksen ja lunastustyön varassa. (s. 303)

Aineiston inessiivi-ilmauksia *uskossa* ja *uskomassa* käytetään eri konteksteissa. Ilmauksilla on erilainen funktio, joten aineistossa vallitsee siis distribuutiojakauma *uskomassa* ja *uskossa*-ilmausten välillä.

5.5. *Uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivin taustaa

Uskoa-verbin kolmannen infinitiivin inessiivillä näyttää aineiston perusteella olevan oma funktionsa, eikä sitä voi korvata millään muulla ilmauksella merkityksen muuttumatta. Ilmaus esiintyy aineistossa kaikkiaan 32 kertaa yhteensä seitsemässätoista saarnassa. Suurin frekvenssiluku on neljä (4) ja pienin nolla (0). Neljässätoista saarnassa *uskomassa*-ilmausta ei esiinny lainkaan. (Ks. LIITE 1.)

Uskoa-verbin kolmannen infinitiivin inessiivi esiintyy kerran myös Muoto-opin arkiston kokoelmissa. Esiintymä on kainuulaiselta murrealueelta:

tolose eevahi uskomassa on (Kajaani 1975–1976).

Kyse on uskonnollisen ja ilmeisesti nimenomaan vanhoillislestadiolaisen kielen ilmauksesta, koska esimerkki vastaa aineiston ilmauksia. Muoto-opin arkiston kokoelmista löytyy muitakin henkistä prosessia ilmaisevia verbejä kolmannen infinitiivin inessiivin kontekstissa, esim. *em mie ole tietämäs niistä* (Kemin mlk. 1968, 1970); *n-ei olhee ees tietämässä.* (Varanki 1975–1976); *em mie sitä ole oikein muistamasa* (Kemin mlk. 1968, 1970). Verbit ilmaisevat tämänhetkisyttä, ajallista jatkuvuutta, tilaakin. Yleiskieleen ilmaukset eivät kuulu, koska pääverbi + 3. infinitiivin inessiivin konstruktiossa ei yleensä käytetä tilaverbejä (Hakulinen 1988: 382).

Henkistä prosessia ilmaisevien verbien käytölle kolmannen infinitiivin inessiivin yhteydessä lienee malli saamen kielessä. Nielsenin (1926: 387) saamen kieliopissa esiintyy 2. gerundi ja uudemmassa Nickelin (1990: 64, 474) saamen kieliopissa sama aktion essiivinä, esim.

Lea go ain muohttime? 'Sataako lunta yhä?'

Addja lei oaddimin, go mun caknen goahtai. 'Ukko oli makaamassa ja nukkumassa, kun minä tulin kotaan'

Tähän verbimuotoon sisältyy progressiivinen aspekti (Nickel 1990: 474). Tältä osin muoto siis vastaa suomen 3. infinitiivin inessiiviä. Pekka Sammallahden

mukaan saamen kielessä aktion essiivissä voidaan käyttää myös henkistä prosessia ilmaisevia verbejä, esim.

in mun lean diehtime, ahte — — .

Suomeksi lause käännettäisiin 'en ollut tietämässä, että — —.' tai 'en ollenkaan tiennyt, että — —'. (prof. Pekka Sammallahten tiedonanto.) Saamen aktion essiivin käyttö vastaa tältä osin siis peräpohjan 3. infinitiivin inessiivin käyttöä.

Vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen syntysijat ovat lapissa ja sen voimakkaita vaikutusalueita ovat jo pitkään olleet juuri peräpohja ja koillismaa. Liikettä onkin luonnehdittu "lapin kristillisyydeksi" tai "pohjolan kristillisyydeksi". (Lohi 1997: 3, 110–216.) Aineiston *uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivi, *olla uskomassa* -rakenne, vastaa murrenäytteiden inessiivi-ilmauksia. *Uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivin käytölle malli lienee juuri Peräpohjan murteessa ja siten saamessa.

Liikkeen perustaja Lars Levi Laestadius saarnasi usein nimenomaan saamelaisille ja saameksi. Suomalaisille hän puhui suomeksi. Olisikin mahdollista, että *olla uskomassa* -ilmaus olisi Laestadiusin perintöä. Olen lukenut Laestadiusin suomeksi pitämiä saarnoja, jotka ovat ilmestyneet kokoelmana Kinkerisaarnoja. Lukemissani kolmessa saarnassa (s. 3–25) ei esiintynyt lainkaan *olla uskomassa* -ilmausta. Saarnojen perusteella näyttäisi siltä, että Laestadius ei ole käyttänyt *olla uskomassa* -rakennetta.

6. KOLMANNEN INFINITIIVIN ILLATIIVI AINEISTOSSA

6.1. Merkityksistä ja pääverbeistä

Aineistossa ei esiinny laisinkaan elatiivia kuten ei myöskään adessiivia, ablatiivia, allatiivia, abessiivia tai instruktiivia *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin yhteydessä, joten siirryn seuraavaksi käsittelemään *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin illatiivia aineistossa.

Aikaisemmin teoriaosuudessa olen eritellyt kolmannen infinitiivin illatiivin merkityksiä Penttilän (1963: 403–406) ja Setälän (1973: 114–155) tekstien perusteella. Eritellyistä merkityksistä kolme (1, 2, ja 6) sopii *uskoa*-verbin kolmannen infinitiiviin illatiivin tulkintaan. Analyysissa viittaa niihin numeroviitteillä, esim. (MERK. 1) tai (1).

Illatiivi on sisäpaikallissijoista tulosija. Monien verbien rektio edellyttää luontevimmin tulosijan käyttöä (Häkkinen 1994: 395). Yleisiä pääverbileksemejä ovat yleiskielessä *tulla, joutua, pyrkiä, pystyä, päästä, lähteä, ryhtyä, saada, kyetä, jäädä, mennä, ruveta, auttaa, velvoittaa, kehottaa* -verbit (Ikola 1989: 385). Pääverbeillä on semanttista aspektuaalista merkitystä. Esittelenkin 3. infinitiivin illatiivin pääverbiensä avulla.

6.2. *Jäädä uskomaan* -rakenne

Kolmannen infinitiivin illatiivi ilmaisee mm. suuntaa (MERK. 1). Aineistossa yleisimpänä *uskoa*-verbin pääverbinä näyttää olevan *jäädä*, joka kuuluu tilaverbeihin. Nämä ovat joko olosijaisia tai tulosijaisia verbejä, jotka ilmaisevat joko ominaisuutta tai jatkuvaa olemista. Esim.

Jääkää turvallisin mielin uskomaan synnit ja matkanviat anteeksi (s. 168, 231);
Jääkää turvattuina ja siunattuina uskomaan viimeisetkin epäilykset ja kiusaukset anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja kalliissa sovintoveressä (s. 295); *Jääkää uskomaan Jumalasta hyvää* (s. 101); *Jäämme tänäkin iltana turvallisin mielin*

uskomaan anteeksi kaikki synnit, epäilykset ja heikkoudet, epäonnistumiset kasvattajan tehtävässä, sopimattomat sanat kasvattajana, sopimattomat teot kasvattajana (s. 263); Näin jäämme uskomaan (s. 137).

Illatiivin ilmaisema suunta ja verbin *jäää* ilmaisema tila luovat rakenteelle *jäää uskomaan* merkityksen 'jatkaa uskomista tai uskossa olemista'. *Jäää uskomaan* -rakenteen 'uskomisen' kohteena näyttää olevan *synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* tai *Jumalasta hyvää*, tai kohdetta ei ole lainkaan. *Jäää uskomaan* -rakenne liittyneenä *synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* -ilmaukseen toimii synninpäästön ilmauksena vanhoillislestadiolaisessa saarnassa. Verbiä *jäää* käytetään julistettaessa synninpäästö jo uskoville eli liikkeeseen kuuluville.

Pääverbi *jäää* ilmaisee myös tapaluokan, joka on joko imperatiivi yksikön tai monikon 2. persoonassa tai indikatiivi monikon 1. persoonassa. Imperatiivi-ilmauksilla puhuja kehottaa, kun taas indikatiivin monikon 1. persoonan ilmauksilla hän luo yhteisyyttä ja samalla lukeutuu itse kuulijoiden joukkoon, esim.

Jää uskomaan kaikki synnit ja matkanviiat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 329); Jääkää uskomaan kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja kalliissa sovintoveressä (s. 80); Jäämme nytkin turvattuina uskomaan synnit anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja sovintoveressä (s. 193).

Ilmaus *jäämme uskomaan* esiintyy aineistossa myös ilman objektia. Esimerkki-ilmaukset näyttävät esiintyvän saarnojen loppupuolella, joten ne voivat toimia myös lopputervehdyksenä. Toisessa esimerkissä on nähtävissä, miten *uskoa*-verbin 3. infinitiivin illatiivi voi myös ketjuttaa toisia verbejä samaan muotoon, esim.

Näin jäämme uskomaan (s. 137); Jäämme Jumalan ja hänen sanansa haltuun uskomaan, toivomaan ja rakastamaan (s. 263).

Synninpäästön ilmaisemista käsittelen tarkemmin luvussa 8.2.

6.3. Muut uskomaan-ilmaukset

Kolmannen infinitiivin yhteydessä esiintyy liikeverbejä, jotka ovat kaikki suuntaisia, intentionaalisia (MERK. 1). Verbit ilmaisevat paikan muutosta, ja 3. infinitiivin illatiivi ilmaisee kohdepaikan, liikkumisen päämäärän. (Ikola ym. 1989: 390). Aineistossa pääverbinä esiintyy mm. *käydä*, joka saadessaan 3. infinitiivin määritteekseen muuttuu merkitykseltään modaaliseksi (*alkaa, ruveta*). Näissä tapauksissa pääverbi + 3. infinitiivin illatiivi ilmaiseekin tekoa tai toimintaa, jota suorittamaan siirrytään (Penttilä 1963: 403) (MERK. 2), kuten myös suuntaa (MERK. 1). Esim.

Sinä ystäväni, jota tämä Jumalan sanan kohta puhuttelee, käy jo tästä yleisestä saarnasta uskomaan kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 301); Sinäkin veljeni ja sisareni, saat turvallisella mielellä käydä uskomaan synnit ja matkanviat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 167).

Rakenteella *käydä uskomaan* ilmaistaan myöskin synninpäästöä. *Käydä-verbiä* käytetään puhuttaessa sekä liikkeeseen kuulumattomalle että liikkeeseen kuuluvalla eli jo uskovalle.

Kolmannen infinitiivin illatiivin määritteekseen saavat muutosverbit ilmaisevat muutoksen lähtökohtaa. Tulosijamäärite osoittaa päämäärän, johon muutoksella pyritään. *Päästä*-verbi voidaan luokitella muutosverbiksi. Toisaalta se voitaisiin luokitella myös tapahtumaverbiksi, joka ilmaisee muutosta subjektin tilassa tai olosuhteissa, mutta jota subjekti itse ei aiheuta (Ikola ym. 1989: 395-402). Tämä ilmenee *uskoa*-verbin yhteydessäkin, esim.

Jumalan armosta olen itse päässyt uskomaan (s. 238); Jumalan lapset ovat päässeet uskomaan (s. 306); Jumalan armopäätöksen mukaan lahjaksi uskomaan päässyt (s. 303).

Päästä uskomaan -rakenne ilmaisee aineistossa 'uskomisen tilaan saattautumista'. Kuten *päästä*-verbi myös *avautua*-verbi ilmaisee tapahtumaverbin ominaisuuksia. Verbeissä on kyse toiminnasta, jota subjekti ei itse aiheuta, esim.

Sydämet avautuvat uskomaan (s. 120).

Liikuttamisverbejä aineistossa olivat *opettaa* ja *opetella*, jotka ovat käsittelemisverbejä ja Ikolan ym. (1989: 412) mukaan 3. infinitiivin yhteydessä ilmaisevat saavutettavaa tilaa. Aineistossa esiintyy verbi *opettaa uskoa*-verbin 3. infinitiivin yhteydessä, esim.

Minäkin olen viidettäkymmentä vuotta opetellut uskomaan, enkä sittenkään uskalla sanoa, että olisin oppinut (s. 128).

Nykysuomen sanakirjan mukaan verbin *opetella* merkitys on 'koettaa oppia jtk harjoitellen', 'harjoitella' (NS). *Opetella*-verbi on aineistoesimerkissä monitulkinainen, mutta sanakirjamääritelmä ei vastaa sitä. Aineiston *opetella*-verbissä kyse ei ole 'harjoittelemisesta', eikä siihen liity ulkokohtaisen 'yrittämisen' merkitystä. *Opetella uskomaan* -ilmaukseen liittyy seuraavia merkityksiä: *opetella luottamaan Jumalaan ja anteeksiantoon, kilvoitella anteeksiantamukseen tukeutuen*. Tässä viitataan lukuun 1.2.: Ihminen tulee vanhurskaaksi yksin uskosta, yksin armosta ja yksin Kristuksen tähden. Vanhoillislestadiolaista 'uskoa' ei voi oppia. Tätä selventää aikaisemmin tyyliosuudessa esittelemäni lause:

Nimittäin ei mikään asia ole meillä tässä valtakunnassa oppimisen jälkeen (s. 145).

Lauseen merkitys on jotakuinkin 'Nimittäin ei mikään asia ole meillä tässä valtakunnassa oppimisessa/ihmisviisaudessa' tai 'Emme tässä Jumalan valtakunnassa oppimalla tule autuaaksi, Jumalalle kelpaavaksi' tai 'tms. (*oppia*: 'omaksua henkiseksi pääomakseen, tiedokseen, taidokseen', 'hankkia t. saada oppia'; 'oppia aktiivisesti opettelemalla, harjoittelemalla', 'oppia tahattomasti'; 'harjaantua', 'tottua'. [NS.]

Aineistossa esiintyy myös liikuttamisverbi *opettaa* kolmannen infinitiivin yhteydessä, esim.

Jumalan armo opettaa meitä uskomaan (s. 137); Jumala opettaa meitä uskomaan pyhän sanansa perustuksen päälle eikä sille, mitä matkalla tunnemme (s. 128).

Nykysuomen sanakirja antaa *opettaa*-verbin merkityksiksi 'saattaa jku (jk) ohjauksellaan, neuvoillaan oppimaan jtak', 'antaa jklle (jllek) oppia', 'ohjata', 'opastaa', 'neuvoa', 'näyttää, miten jtak tehdään', 'harjaannuttaa t. perehdyttää jkta (jtak) jhk' (NS). Verbiä *opettaa* voi käyttää *uskomaan*-ilmauksen yhteydessä, samoin kuin verbiä *opetella*.

3. infinitiivin illatiivi voi ilmaista myös tekoa, johon jotakuta saatetaan kehoitetaan, esim. *Hän sai minut luulemaan, että Ruokolahdella oli leijona. Älä yllytä häntä!* (Setälä 1973: 114–115) (MERK. 6). *Saada*-verbi ilmaisee johonkin tilaan saattamista, mutta myös teettämistä. Seuraavassa esimerkkilauseessa teettäjänä ovat "sielunvihollisen palvelijat", joihin kontekstissa viitataan:

Ne tekevät työtään saadakseen Jumalan lapsen uskomaan valheita ja epätotuuksia (s. 250).

Rohkaistua-verbi ilmaisee imperatiivisena lievää 'kehottamista', esim.

Rohkaistu sinäkin uskomaan evankeliumi omalle kohdallesi (s. 154).

Lisäksi aineistossa on ilmaus *ylentää sydän*, joka esiintyy myös luterilaisessa jumalanpalvelusliturgiassa, esim. *Ylentäkää sydämenne Jumalan puoleen* (NS). Ilmaus tulee katolisen messun praefatio-osassa luettavan rukouksen latinankielisistä alkusanoista *sursum corda* 'ylös sydämet', 'ylentäkää sydämenne (Jumalan puoleen)' (Kivimäki 1998: 548). Aineistossa ilmaus *ylentää sydän* esiintyy *uskoa*-verbin 3. infinitiivin illatiivin yhteydessä ja sen merkitys näyttää olevan 'rohkaistua', esim.

Ylentäkää sydämenne uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä synnit anteeksi (s. 137); Ylennä sinäkin sydämesi uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki

synnit anteeksi (s. 321); *Saatte ylentää sydämenne uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi* (s. 137).

Pääverbit *päästä* ja *avautua* ilmaisevat 3. infinitiivin illatiiviin yhteydessä 'uskoon tulemista'. Yleiskielinen ilmaus *tulla uskoon* esiintyi aineistossa vain substantiivisena:

Uskoon tulemisesta puhuttaessa (s. 300).

Käydä-verbi ilmaisee *uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin yhteydessä sekä 'uskoon tuloa' että 'uskossa olon jatkamista'. *Saada*-verbi ilmaisee verbi ilmaisee 'uskoon saattamista'. Verbi *rohkaistua* ja ilmaus *ylentää sydän* ilmaisevat 'uskoon rohkaistumista' tms. *Opetella* ja *opettaa* -verbit *uskomaan*-ilmauksen yhteydessä liittyvät 'uskossa kilvoitteluun'. *Jäää* + 3. infinitiivin illatiivi ilmaisee 'uskomisen tai uskossa olemisen jatkamista'.

Aineiston illatiivi-ilmauksilla ei ole ryhmien 3, 4, ja 5 mukaisia merkityksiä. Aineiston kolmannen infinitiivin illatiivi ei ilmaise tekoa, jota joku sattuu toimittamaan (3), esim. *Onnistuin narraamaan suuren hauen*. Se ei myöskään ilmaise sanaliittotyypin *tulla tekemään jtk* (4) ilmaisemia seuraavia merkityksiä: a) suuntaa, siirtymistä ja aloittamista ilmaisevia *Tuletko kuorimaan perunoita?* -tyyppisiä, b) 'joutua tekemään jtk' -tyyppisiä, esim. *Tulet vielä maksamaan sen.*, c) tulevaa tekemistä ilmaisevia eli ns. liittofutuurisia, esim. *Tästä emme tule pääsemään helpolla*. Myöskään *uskoa*-verbin 3. infinitiivin illatiivilla ei ilmaista tekoa, jota toimittamaan joku on kelvoinen, halukas, velvollinen tai päinvastoin kelvoton jne. (5), esim. *Tyttö on hyvä lukemaan. Hän ei kelpaa, pysty, kykene tätä toimittamaan*.

7. MODALITEETIN ILMAISEMINEN

Seuraavaksi käsittelen modaliteetin ilmaisemista aineistossa *uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivin ja illatiivin yhteydessä. Modaalirakenteet ovat pakkoa, mahdollisuutta tms. ilmaisevia lauserakenteita (*täytyy tehdä, on lupa tehdä*). *Uskoa-verbin* kolmannen infinitiivin yhteydessä käytettävä modaalirakenne koostuu modaaliverbistä, 1. infinitiivin lyhyemmästä muodosta sekä kolmannen infinitiivin muodosta (*saan olla uskomassa, haluan jäädä uskomaan*). Rakenteista ilmenee 'uskossa olon' tai 'uskoon tulon' olemus tai se, millaisena se esitetään. Modaalirakenteet jaetaan nesessiivisiin, permissiivisiin ja modaalisiin, joita esittelen tarkemmin seuraavassa. (Ikola ym. 1989: 227, 234–236, 247, 259–260, 275–276.)

Nesessiivisen rakenteen pääverbi on yksipersonainen, ja sen on merkittävä 'pakkoa', 'velvollisuutta' tai 'välttämättömyyttä'. Tällaisia verbejä ovat *pitää, tulee, tarvitsee, täytyy, kuuluu*, sekä leksikaalistuneet *olla pakko, on määrä*. 'Ei-pakkoa' ilmaiseviksi lasketetaan *kannattaa, sopii, auttaa, onnistuu, on lupa* (leksikaalistunut) ja *kärsii*. (Ikola 1989: 227, 234–236, 247.) Aineistossa *uskoa*-verbin yhteydessä pakkoa tai välttämättömyyttä ilmaisevia verbejä ei esiinny lainkaan, ainoastaan 'luvallisuutta' ilmaiseva *on lupa* -leksikaalistuma:

On lupa jäädä uskomaan ja iloitsemaan (s. 73); *On lupa jäädä uskomaan kaikki heikkoudet, viat ja virheet Jeesuksen nimessä ja veressä anteeksi* (s. 147); *Sinulla on lupa etulahjana [!] uskoa Jumalan armosta synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* (s. 238).

Lähellä nesessiivisiä rakenteita ovat *on tarkoitus mennä* ja *on hauska mennä* -tyyppiset rakenteet. Ne poikkeavat tyypillisimmistä nesessiivisistä siinä, että niissä kaikissa finiittiverbiin liittyy nomini tai adverbi, eivätkä ne ilmaisevat pakkoa tai välttämättömyyttä. Esimerkiksi *hyvä*-adjektiivin sisältävät rakenteet merkitsevät miltei poikkeuksetta tunnetta tai tilaisuutta, esim. *On hyvä tehdä se ajoissa*. (Muodollisesti tähän ryhmään kuuluisivat *on määrä, on pakko, on lupa* -ilmaukset, mutta leksikaalistuneina ne liitetään edelliseen.) (Ikola 1989: 259–

260.) Aineistossa tunnetta ilmaisevia nesessiivisiä modaalirakenteita on kaksi esimerkkiä, joissa nomini on partitiivissa:

On turvallista jäädä uskomaan ja tekemään matkaa (s. 287); On kallista jäädä uskomaan synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 192).

Permissiivisiksi verbeiksi luetaan verbit *antaa, sallia* yms (Ikola ym. 1989: 237). Tällaisia luvallisuutta ilmaisevia verbejä ei aineistossa *on lupa* -leksikaalistuman lisäksi ole, ellei *saada*-verbiä lasketa tähän ryhmään. Merkityksensä puolesta se nimittäin sopisi. Saarnojen modaalirakenteissa *saada*-verbi näyttää olevan kaikkein yleisin pääverbi, esim.

Saan olla uskomassa (s. 284); Saamme olla uskomassa Jumalan lasten keskellä ja työympäristössä (s. 86); Siksi mekin saamme olla tänään uskomassa (s.297); Jumalan armosta saamme tänä päivänä olla uskomassa (s. 148),

Illatiivissa esiintymiä on *jäädä-* ja *käydä-*verbien yhteydessä. Modaaliverbi *saada* ilmoittaa tapaluokan (indikatiivi) ja persoonan. Persoonana voi olla monikon ensimmäinen, jolloin puhuja puhuu kuulijoille lukien itsensä kuulijoiden joukkoon. Käyttäessään yksikön tai monikon toista persoonamuotoa puhuja osoittaa sanomansa yleisölle, joko yksityiselle kuulijalle tai kuulijajoukolle. Esim.

Nytkin saamme jäädä turvattuina ja vapaina armolapsina uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi (s. 312); Saamme jäädä uskomaan, toivomaan, rakastamaan (s. 263); Saatte jäädä turvallisesti uskomaan omat synnit ja kiusaukset anteeksi (s.121); Saat käydä uskomaan synnit ja matkanviiat anteeksi (s. 167); Saat tällä hetkellä käydä uskomaan kaikki synnit anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja kalliissa sovintoveressä (s. 325).

Modaaliverbi voi esiintyä myös yksikön 1. persoonassa. Tällöin puhuja puhuu itsestään. Seurapuheen lopuksi puhuja pyytää usein synninpäästöä itselleen kuulijoilta:

Saanko jäädä vielä uskomaan synnit ja kiusaukset anteeksi? (s. 295); Saanhan minäkin jäädä uskomaan kaikki synnit ja epäilykset anteeksi? (s. 53).

Puhujan synninpäästön pyytämisesä *jäädä uskomaan* -rakennetta tavallisempi näyttää kuitenkin olevan ensimmäisen infinitiivin avulla muodostettu kysymys, esim.

Saanko minä uskoa omat syntini anteeksi? (s. 263).

Modaaliset verbit ilmaisevat puhujan suhtautumista puhuttavaansa, esim. *saattaa, voida, taitaa* 'voida' yms. tai subjektin tarkoitteen suhtautumista infinitiivillä ilmaistuun tekemiseen, esim. *haluta, malttaa, tahtoa, viitsiä* yms. Nesessiivisistä tämän ryhmän verbit erottaa ensiksi se, että niihin liittyy normaalisti nominisubjekti, ja toiseksi modaalinen tai permissiivinen predikaatti kongruoi tämän subjektin kanssa. (Ikola 1989: 275–276.) Aineistossa esiintyy vain yksi modaalisuutta ilmaiseva ja se on puhujan vastaus kuulijoiden antamaan synninpäästöön:

Haluan jäädä yhdessä teidän kanssanne uskomaan (s. 231).

Yleensä puhuja ilmaisee tahtonsa ensimmäisen infinitiivin avulla:

Haluan uskoa yhdessä teidän kanssanne (s. 53).

Tällainen modaali-ilmaus voisi olla mahdollista myös puhujan kysymyksessä, esim. *Haluanthan jäädä uskomaan.*

Modaalirakenteista paljastuu 'uskossa olon' olemus tai millaisena se esitetään: modaali-ilmaukset *on lupa, on turvallista, on kallista* ja *saada* esiintyvät *olla uskomassa* -ilmauksen yhteydessä. *Haluta* ja *saada* -verbit esiintyvät *jäädä/käydä uskomaan* -ilmausten yhteydessä. 'Uskon olemus' esitetään siis 'turvallisena' (*on turvallista*), 'kalliina' eli 'arvokkaana' (*on kallista*). Se esitetään

mahdollisena, ei pakollisena asiana (*saada*). 'Uskominen' esitetään myös luvallisena (*on lupa*), sekä siihen liittyy 'halu' (*haluta*).

8. KOLMANNEN INFINITIIVIN MÄÄRITTEISTÄ

8.1. Yleisiä määritteitä

Aineistossa esiintyy kolmannen infinitiivin yhteydessä useita määritteitä, jotka paljastavat 'uskossa olon' olemusta. Määritteet voidaan jäsentää adverbiaaleiksi ja tarkastelenkin seuraavassa, mitä ne ilmaisevat.

Seuraavassa esiintyy aikaa ilmaisevia määritteitä sekä kolmannen infinitiivin inessiivin että illatiivin yhteydessä, esim.

Siksi meidän on tarpeellista olla joka hetki uskomassa (s. 89); Nytkin saamme jäädä turvattuina ja vapaina armolapsina uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi (s. 312); Kun ajattelemme sitä, että minä ja sinä, veljeni ja sisareni, olemme tänään uskomassa, meillä on syytä yhtyä Herraan Jeesukseen [!] kiitokseen (s. 297); Jos Jumalan valtakunnan sanoma, sen usko ja lahjat — vanhurskaus, rauha ja ilo Puhässä Hengessä — olisivat viisaudella ja ymmärryksellä vastaanotettavissa ja omistettavissa, en minä etkä sinä, veljeni ja sisareni, olisi tänään uskomassa ja tämän valtakunnan asukas (s. 297); siksi mekin saamme olla tänään uskomassa (s. 297); Jumalan armosta saamme tänä päivänä olla uskomassa (s. 148); Saat tällä hetkellä käydä uskomaan (s. 325); Jäämme tänäkin päivänä – – uskomaan anteeksi synnit, epäilykset ja heikkoudet (s. 263).

Kyse on uskonnollisesta kielestä. Ilmaustyyppi ajanilmaus + uskomassa/uskomaan on yleiskielen vastainen. Yleiskielessä ei käytettäisi myöskään ajanilmaus + uskossa -ilmauksia, esim. *Tarpeellista olla joka hetki uskossa, *olisi tänään uskossa, *Jäämme tänäkin päivänä uskoon. Ainostaan lause *Hänen vaimonsa oli jo aikaisemmin uskossa* olisi yleiskielen mukainen.

Ajanilmauksilla on funktionsa. Ne ilmaisevat yhtäältä 'uskossa olon' jokahetkisyyttä, esim.

Siksi meidän on tarpeellista olla joka hetki uskomassa (s. 89).

Toisaalta niistä ilmenee, että 'usko t. uskominen' tapahtuu tänä päivänä, mutta sillä voi olla myös aikaperspektiiviä. Esim.

Jumalan armosta saamme tänä päivänä olla uskomassa (s. 148); *Jos Jumalan valtakunnan sanoma, sen usko ja lahjat — vanhurskaus, rauha ja ilo Pyhässä Hengessä — olisivat viisaudella ja ymmärryksellä vastaanotettavissa ja omistettavissa, en minä etkä sinä, veljeni ja sisareni, olisi tänään uskomassa ja tämän valtakunnan asukas* (s. 297); *siksi mekin saamme olla tänään uskomassa* (s. 297); *Kun ajattelemme sitä, että minä ja sinä, veljeni ja sisareni, olemme tänään uskomassa, meillä on syytä yhtyä Herraan Jeesukseen [!] kiitokseen* (s. 297); *Hänen vaimonsa oli jo aikaisemmin uskomassa* (s. 86).

Kolmanneksi kyse on 'uskomisesta synnit anteeksi' juuri tässä hetkessä, esim.

Nytkin saamme jäädä turvattuina ja vapaina armolapsina uskomaan Jeesuksen nimessä ja veressä kaikki synnit anteeksi (s. 312); *Saat tällä hetkellä käydä uskomaan kaikki syntisi anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja kalliissa sovintoveressä* (s. 325); *Jäämme tänäkin iltana turvallisista mielin uskomaan anteeksi synnit, epäilykset ja heikkoudet* (s. 263).

Seuraavissa aineistoesimerkeissä on kyse paikkaa ilmaisevista määritteistä:

Olemme täällä uskomassa ja kilvoittelemassa (s. 239); *Oikealla paikalla uskomassa* (s. 90).

Nämäkään esimerkit eivät ole yleiskielisiä. Vrt. paikanilmaus + *uskossa*, esim. **Olemme täällä uskossa ja kilvoittelemme, *Oikealla paikalla uskossa*. Paikan adverbiaalin *täällä* merkitys on 'maailmassa', 'ajallisessa t. maallisessa elämässä'. 'Usko t. uskominen' tapahtuu siis ajallisessa paikassa.

Määrite *oikealla paikalla* on muodollisesti paikanilmaus, mutta se ilmaisee tilaa. Se on rinnastettavissa tapaa ilmaiseviin määreisiin ja sen merkitys on

'oikein'. Muitakin tapaa ilmaisevia määritteitä aineistossa on ja ne ilmaisevat, millaisena 'uskon' tulisi toteutua. Esitän aineistosta laajempia katkelmia avatakseni määritteiden merkityksiä, esim.

*Vaikka Lydyia oli jumalinen [Jumalaa pelkäävä, uskollinen, hurskas (NS)], hän kuitenkin tiesi, ettei hän ole **oikein** uskomassa. Hänellä ei ollut synnit anteeksi. (s. 312)*

*Tiedämme, että jumalinen ihminen haluaa karttaa pahaa ja tehdä hyvää. Jollakin tapaa hän myös uskoo Jumalaan. Mutta siinä sieluntilassa ihminen ei ole vielä **Raamatun mukaan** uskomassa. Hän tarvitsee äänellistä, Pyhän Hengen kautta julistettua evankeliumia. Lydyia kuuli evankeliumin Paavalilta. Jumala antoi hänelle ymmärryksen: Tuo evankeliumi on tarkoitettu juuri minulle. (s. 308)*

*Evankeliumin sanaa ei kukaan voi ymmärtää eikä ottaa vastaan, ellei Jumala hänelle avaa. Sellaisen kuulijan, joka ei ole **raamatunmukaisesti** uskomassa, on tarpeellista rukoilla, että hän pääsisi Jumalan lapseksi: että Jumala avaisi hänen tuntosensa ja hän saisi syntinsä anteeksi. Sellainen rukous on kallis Jumalan edessä. (s. 308)*

Kuten asiayhteydestä käy ilmi, 'usko' toteutuu määritteiden mukaan eli *Raamatun mukaan, raamatunmukaisesti, oikein*, kun ihminen on saanut syntinsä anteeksi, kuullut synninpäästön.

Myös seuraavat ilmaisevat tapaa ja niistä ilmenee, miten 'uskon' kokemus esitetään, esim.

*Jumala oli – – avannut sydämiä **omakohtaisesti** uskomaan (s. 248); Timoteus pysyisi **samalla tavalla** uskomassa (s. 252); Näin haluan jäädä **yhdessä** teidän kanssanne uskomaan (s. 231); jääkää **turvallisesti** uskomaan (s. 231); Saatte jäädä **turvallisesti** uskomaan (s. 129); jääkää **turvattuina ja siunattuina** uskomaan (s. 295); saanko jäädä **vielä** uskomaan? (s. 295).*

Määritteet näyttävät liittyvän pääsanaansa melko säännöllisesti. Kyse voi toki olla fraasitutumuksesta, mutta määritteistä ilmenee selvästi 'uskossa olemisen' olemus. Siten niillä on selvä funktio. Määritteet ilmaisevat aikaa, paikkaa ja tapaa. 'Uskossa oleminen' on jokahetkistä (*joka hetki*), tämänhetkistä (*nytkin, tälläkin hetkellä*), päivittäistä (*tänään, tänä päivänä*) ja sillä on aikaperspektiiviä (*jo aikaisemmin*). Siihen liittyy myös paikallisuus tai tila (*täällä, oikealla paikalla*).

'Uskossa olemisesta' paljastuu myös muita ominaisuuksia erilaisten määritteiden perusteella: *Raamatun mukaan, raamatunmukaisesti ja oikein* ilmentävät opillisuutta. *Omakehtaisesti* taas ilmaisee henkilökohtaisuutta ja toisaalta *samalla tavalla* ja *yhdessä* yhteisöllisyyttä. Määreet *turvallisesti, turvallisin mielin* sekä ilmaus *turvattuina ja siunattuina* ilmentävät 'uskon' turvallisuutta. *Vielä* ilmentää 'uskon' jatkuvuutta.

8.2. Synninpäästön liittyvät määritteet

Uskoa-verbiä käytetään uskomisen henkisen prosessin ilmauksena. Vanhoillislestadiolaisessa saarnassa kyse on Jumalaan uskomisesta, mutta myös syntien anteeksi uskomisesta. *Uskoa*-verbi esiintyykin taajaan nimenomaan synninpäästön yhteydessä.

Vanhoillislestadiolaisen saarnan keskeisin sisältö on kristillinen ilosanoma, evankeliumi, jonka ydintä on anteeksiantamus (< <http://www.srk-oulu.net/>>). Siten synninpäästö on olennainen osa myös vanhoillislestadiolaista saarnaa ja se esiintyy jokaisessa aineiston saarnassa puheen lopussa, mutta se voi esiintyä myös keskellä saarnaa. Synninpäästö voi olla yleinen, mutta se voidaan esittää myös henkilökohtaisesti seisomaan nousevalle tai kättä nostavalle kuulijalle. Aineistoon on erikseen merkitty yksityiset synninpäästön ilmaukset merkinnällä (siunauksia).

Synninpäästön kielellinen muoto voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

Uskoka tekni kaikki tottelemattomuudet ja sopimattomat sanat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 263); *Jää uskomaan synnit, kiusaukset ja epäilykset anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* (s. 89).

Päivikki Suojasen mukaan synninpäästön sisältö koodataan lestadiolaisessa kielessä aina määräisellä lingvistisellä mallilla: *synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* (Suojanen 1975: 237). Objekti voi rakentua aineksista *synnit, epäilykset, kiusaukset, heikkoudet, (matkan) viat ja virheet, väsymiset, epäonnistumiset jne., esim.*

Jääkää nytkin uskomaan kaikki synnit, epäilykset ja kiusaukset anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 89); *Nytkin on lupa jäädä uskomaan kaikki heikkoudet, viat ja virheet Jeesuksen nimessä ja veressä anteeksi* (s. 147); *Jääkää turvallisin mielin uskomaan synnit ja matkan viat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* (s. 168); *Uskoka nytkin Herran Jeesuksen nimessä ja veressä synnit, epäilykset ja väsymiset anteeksi* (s. 268); *Jäämme tänäkin iltana turvallisin mielin uskomaan anteeksi kaikki synnit, epäilykset ja heikkoudet, epäonnistumiset kasvattajan tehtävässä, sopimattomat sanat kasvattajana, sopimattomat teot kasvattajana* (s. 263).

Adverbiaali *Jeesuksen nimessä ja veressä* voi rakentua aineksista *Herran Jeesuksen nimessä ja kalliissa maahanvuotaneessa sovintoveressä*, ja lisäksi saada määritteet *(sielun) rauhaan, vapauteen ja (taivaan) iloon asti*, esim.

Saat uskoa synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja kalliissa, maahanvuotaneessa sovintoveressä (s. 53); *Synnit ovat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä rauhaan, vapauteen ja iloon asti* (s. 213).

Synninpäästössä *uskoa*-verbin rektio on poikkeava. *Uskoa*-tyyppiset verbit eivät yleiskielessä saa semanttisesti paikanmäärettä. 'Usko' ym. psyykkiset prosessit eivät tapahdu eivätkä riipu paikasta (**uskoa jossakin*). Tosin joissakin ilmauksissa paikanmääre on mahdollinen, esim. *pelätä hississä*, jonka merkitys lienee *pelätä kun on hississä*, eli paikan adverbiaali tulkitaan ajallisesti. Ajanmääre on mahdollinen myös *uskoa*-verbin yhteydessä (*uskoa jokin aika johonkin*). (Prof. Matti Leiwon kanssa käyty keskustelu.) Leiwo sanoo myös, että malli poikkeavaan rektioon on saatu muista ilmauksista ja ilmaustyypeistä.

Ilmaukselle on annettu uusi merkitystehtävä kyseisessä uskonnollisessa kontekstissa.

Ilmaus *uskoa synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä* on palautettavissa teoreemalauseeksi *uskoa, että synnit ovat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä*. Ilmaisutapa *olla + synnit anteeksi jossakin* ei myöskään ole yleiskielen mukainen, mutta sitä käytetään synninpäästön ilmaisemisessa, esim.

Kaikki synnit ovat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä (s. 77); *Synnit ovat anteeksi Herran Jeesuksen nimessä ja pyhässä, kalliissa sovintoveressä* (s. 155); *Synnit ovat anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä rauhaan, vapautteen ja iloon asti* (s. 213).

Aineistossa esiintyy myös ilmaus *olla + synnit anteeksi* ilman paikan adverbiaalia. Ilmaus liene syntynyt edellisten ilmaisutapojen vaikutuksesta. Esimerkeissä ei ole kyse synninpäästön aktin ilmauksesta vaan hengellisen tilan kuvauksesta, esim.

Jos ihmisellä ei ole synnit anteeksi (s. 55); — — *hänelläkin oli synnit anteeksi ja rauha Jumalan kanssa* (s. 79); — — *onko synnit anteeksi ja rauha Jumalan kanssa* (s. 62).

(Myös verbitön muoto olisi mahdollinen synninpäästön ilmaisemisessa: *Jeesuksen nimessä ja veressä synnit anteeksi*. Tällaista muotoa saarnassa puhuja saattaisi käyttää, kun on useita synninpäästön pyytäjiä peräkkäin. Verbitöntä muotoa aineistossa ei kuitenkaan ole, koska useat peräkkäiset synninpäästön ilmaukset on merkitty aineistoon merkinnällä [siunauksia].)

Malli *uskoa jossakin* -tyypin käytölle lienee vanhoissa raamatun-suomennoksissa, joissa on useita taajaan esiintyviä inessiivi-ilmauksia, esim. *armossa, totuudessa, valkeudessa*. Myös kreikan kielen *en Khris•* -ilmaukset on käännetty suomen kielessä lokaaliseksi eli inessiivi-ilmaukseksi *Kristuksessa*. Ilmaus esiintyy taajaan vanhoissa suomennoksissa. (Välisaari 1998: 86–104.)

Kreikan *en Khris•* -ilmaukseen liittyy merkittävä tulkinnallinen ongelma. Kyse on nimittäin kielellisen ja teologisen tulkinnan ristiriidasta. Inessiivi-

ilmaus *Kristuksessa* voidaan teologisesti tulkita mystisesti: joku on todella *Kristuksessa*. Kuitenkin vuoden 1992 käännöksessä inessiivi-ilmaus on korvattu muilla ilmauksilla, koska sen ei ole katsottu olevan hyvää suomea eikä ilmaisevan alkuperäisen kreikan *en Khrist•* -ilmausta merkitystä. Korvaavia ilmauksia ovat olleet mm. *yhteydessä, kautta, tähden, ansiosta, avulla* vain muutamia mainitakseni. (Välisaari 1998: 86–104.)

Myös aineiston ilmauksessa *Jeesuksen nimessä ja veressä* olisi edellytyksiä mystiseen tulkintaan. Inessiivi-ilmaus näyttäisi kuitenkin olevan palautettavissa postpositioilmauksiin *Jeesuksen nimen ja veren ansiostal tähden/kautta*. Tällaisessa kielellisessä muodossa synninpäästö esiintyy lestadiolaisen saarnaajan ja Laestadiuksen oppilaan Juhani Raattamaan (1976: 484–504) saarnakatkelmissa, jotka kaikki ovat säilyneet 1890-luvulta, esim.

Synnit tämän ristiinnaulitun Herran Jeesuksen tähden ovat anteeksiannetut; Uskokaat siis vakaisesti Jeesuksen nimen ja veren kautta syntinne anteeksi; Me sanomme teille taivaallisia terveisiä, että synnit on teille ja meille anteeksi annettu Jeesuksen viattomuuden ja ristinkuoleman kautta.

Vahva Raamatun malli lienee vaikuttanut kiinteän inessiivi-ilmauksen vakiintumiseen synninpäästön ilmauksessa, vaikka *Jeesuksen nimessä ja veressä* -ilmausta ei sellaisenaan esiinnykään missään raamatunkäännöksessä. Erillisinä ilmauksia *nimessä ja veressä* käännöksissä kyllä esiintyy. Inessiivi-ilmaus *veressä* esiintyy kaikissa käännöksissä ehtoollisen asetussanoissa, josta ilmaus lienee otettu myös vanhoillislestadiolaisen synninpäästöön. (BittiPiplia 2000, R 1776, R 1878.) Jo mainittu Raattamaa on käyttänyt saarnoissaan postpositioilmausten lisäksi inessiivi-ilmausta synninpäästön ilmaisemisessa *veri*-sanon yhteydessä, esim.

Uskomme nytkin Jeesuksen veressä syntimme olevan armollisesti anteeksi annetut, kaikki uskovaiset ja murheelliset sydämet; Me tiedämme, ja ahkeruimme uskoa hyvänä ja pahana aikana, että sovintoveressä on teidän ja meidän synnit anteeksi annetut.

Nimi-sanan yhteydessä Raattamaa käytti illatiivia, esim.

Hän on kruunattu orjantappuraisella kruunulla: sen tähden uskomme armosta tämän Lunastajamme Jeesuksen nimeen anteeksi viat ja puuttuvaisuudet.

Illatiivin käyttö on yleistä *nimi*-sanan yhteydessä myös vuosien 1642, 1776 ja 1878 raamatunkäännöksissä (BittiPiplia 2000, R 1776, R 1878/1979). Nykysuomen sanakirjan mukaan *nimi*-sana esiintyy myös rukousformuloissa, esim. *rukoilla jonkun nimeen* sekä kastesanojen yhteydessä, esim. *kastaa Isän, pojan ja Pyhän hengen nimeen* (NS).

Seppo Lohi kirjoittaa artikkelissaan **Avaintenvalta lestadiolaisessa liikkeessä** seuraavasti:

”Kokonaan toinen kysymys on *absoluution* [synninpäästö] sanamuodossa tapahtunut kehitys. Tämä prosessi käynnistyi heti herätyksen puhjettua 1840-luvun lopulla ja huipentui 1860-luvulla. Tarkalleen nykyisessä muodossaan – ‘Jeesuksen nimessä ja veressä’ – synninpäästö esiintyy ensimmäisen kerran Erkki Antti Juhonpietin kirjeessä 1867: ‘Olkaame rakkanin iloiset, syntimme ovat Jesuksen nimessä ja veressä anteeksi annetut.’ (Lohi 2002: 9.)

Kuten tekstistä käy ilmi, ilmaus *Jeesuksen nimessä ja veressä* esiintyy ensimmäisen kerran kirjallisena vuonna 1867. Ilmaus *nimessä* on otettu vasta vuoden 1938 käännökseen, joten raamatunkäännöksistä sitä ei ole voitu ottaa vanhoillislestadiolaiseen synninpäästön ilmaisuun (BittiPiplia 2000). Näyttää mahdolliselta, että *veri*-sanan inessiivi on vaikuttanut myös *nimi*-sanan inessiivin käyttöön.

Kuten Raattamaan ja Erkki Antti Juhonpietin esimerkeistä ilmenee, ilmauksilla *nimi* ja *veri* on leimallinen teologinen funktio. Vanhoillislestadiolaisen synninpäästön opillinen ydin tiivistyy sanamuodossa *Jeesuksen nimessä ja veressä*, ja siksi se onkin juurtunut synninpäästön sanalliseksi ilmaukseksi. Lohi selventää:

Käsitepari Jeesuksen nimi ja veri on löydettävissä sekä Laestadiuksen saarnoista että Raattamaan ‘toisesta kansapuheesta Kristuksen seurakunnalle’. Vaikka Laestadius ja Raattamaa eivät käyttäneetkään

vakiintunutta synninpäästön kaavaa, he yhdistivät Kristuksen nimen ja veren tavalla, josta myöhemmin kehittyi lestadiolaisen synninpäästön sanamuoto. Raattamaan kirjeissä esiintyy sananmukainen ilmaus 'nimessä ja veressä' ensimmäisen kerran vasta 1873: 'Katselkaamme veripunaista Sankaria, jonka nimessä ja veressä totistan [!] veljille ja sisarille synnit anteeksi.' " (Lohi 2002: 9.)

9. POHDINTA

Aineiston ilmauksista tulee esiin vanhoillislestadiolaisen uskon ominaispiirteitä. *Uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin ilmaisemassa tapahtumisessa on kyse 'uskomisesta Jumalaan ja anteeksiantamukseen tai synnit anteeksi'. *Olla uskomassa* -rakenne ilmaisee olotilaa, paikkaa, tämänhetkisyttä ja jatkuvuutta. Muut *uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiivin pääverbit ilmaisevat edellisen lisäksi säilymistä, pysymistä tai säilyttämistä ja pitämistä 'uskomisen tilassa'.

Jäädä uskomaan -rakenne ilmentää 'uskossa olon' jatkamista. Muut *uskoa*-verbin 3. infinitiivin illatiivin pääverbit ilmentävät 'uskossa olon' tai 'uskomisen' jatkamista tai sen alkamista. Kolmannen infinitiivin yhteydessä esiintyvistä modaaliverbeistä käy ilmi, että 'uskossa olo' tai 'uskoon tulo' esitetään mahdollisina, ei pakollisena — onhan tyypillisin modaaliverbi on *saada* ja aineistossa esiintyy myös lähes samaa ilmaiseva *on lupa*.

Kolmannen infinitiivin yhteydessä esiintyy myös joukko määritteitä, jotka näyttävät liittyvän pääsanaansa melko säännöllisesti. Kyse voi olla fraasiutumisesta. Määritteistä kuitenkin tarkentuu 'uskossa olon' olemus, joten niillä on selvä funktio. Määritteet ilmaisevat aikaa, paikkaa ja tapaa. 'Uskossa oleminen' on jokahetkistä, tämänhetkistä, päivittäistä ja sillä on aikaperspektiiviä. Siihen liittyy myös paikallisuus tai tila.

'Uskossa olemisesta' paljastuu myös muita ominaisuuksia erilaisten määritteiden perusteella: *Raamatun mukaan, raamatunmukaisesti* ja *oikein* ilmentävät opillisuutta. *Omaakohtaisesti* taas ilmaisee henkilökohtaisuutta ja toisaalta *samalla tavalla* ja *yhdessä* yhteisöllisyyttä. Määreet *turvallisesti, turvallisin mielin* sekä ilmaus *turvattuina ja siunattuina* ilmentävät 'uskon' turvallisuutta. *Vielä* ilmentää 'uskon' jatkuvuutta. Lisäksi kyse on 'uskomisesta' *synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä*.

Aineistossa on ilmauksia, joita käytetään yleiskielestä poikkeavalla tavalla. *Uskoa*-verbin 3. infinitiivin inessiiville malli lienee peräpohjalaisessa murteessa. Kuitenkin *uskoa*-verbin käyttö on aineistossa eriytynyttä ja se onkin muodostunut uskonnollisen erityiskielen ominaispiirteeksi. Kolmannen

infinitiivin inessiiviin ja illatiiviin usein kiinteästikin liittyvät ilmaukset ovat myös saarnan semanttisia tunnusmerkkejä. Kyseiset ilmaukset näyttävät esiintyvän kautta aineiston.

Poikkeavilla ilmauksilla lienee aina jokin funktio. Päivikki Suojanen (1975: 237) sanoo: "Sosiaalinen merkitys on siinä, että aivan tietynlaisen sisältötyypin ja määräisen rutiinityypin, fraasin välille syntyy yhteys, puhetuotos". Aineistossa 'uskossa oloa' ilmaisemaan käytetään muitakin kuin *uskoa*-verbin 3. infinitiivin ilmauksia. Kyse ei siis ole aukottomasti toistuvasta fraasista.

Uskoa-verbin 3. infinitiivin ilmaukset esiintyvät taajaan aineistossa. *Olla uskomassa* -ilmausta ei käytetä muissa uskonnollisissa liikkeissä, joten sikäli sillä on sosiaalinen merkityksensä. Toisaalta *olla uskomassa* -ilmausta voidaan käyttää myös liikkeeseen kuulumattomista, joskin kielteisenä. Omintakeisten ilmausten käytössä voi olla kyse yhteisöllisen identiteetin luomisesta.

Kyse lienee teologisesta ja sitä kautta myös sosiaalisesta merkityksestä. Merkitykset ovat saaneet omintakeisen kielellisen muodon: erityinen teologinen merkitys on alkanut ilmetä myös kielellisissä ilmauksissa ja sosiaalinen sidosteisuus lienee syntynyt sen myötä.

LÄHTEET

- BITTIPIPLIA 2000: Takso-ohjelmistot Oy ja Suomen Pipliaseura, Helsinki.
- HAAPSAARI, JOUKO & HÄNNINEN, TUOMAS 2002: Uskon ja elämän peruskysymysten äärellä Keniassa — Siionin lähetyslehti 1, s. 25–26. SRK, Oulu.
- HAKULINEN, AULI & FRED KARLSSON 1988: Nykysuomen lauseoppia. Toinen painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350, Helsinki.
- HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- HINTSALA, TUULI 1990: Vanhan sedän saarna. Vanhoillislestadiolaisen maallikkosaarnan semanttis-pragmaattinen tyylikuvaus. Oulun yliopisto. Suomen ja saamen kielen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- HÄKKINEN, KAISA 1994: Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia. WSOY, Porvoo.
- IHONEN, MARKKU 2000: Mediakummajainen? Herätysliikkeen julkisuusongelmien äärellä — Tiedotustutkimus 4, s. 68–78. Journalismikritiikin vuosikirja. Tiedotusopillinen yhdistys (TOY ry.) ja Nordicom, Tampere.
- IKOLA, OSMO 1978: Lauseenvastikeoppia. Nykysuomen lauseenvastikkeiden ja niihin verrattavien rakenteiden selvittelyä. Toinen painos. Tietolipas 76. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- IKOLA, OSMO, ULLA PALOMÄKI & ANNA-KAISA KOITTO 1989: Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 511, Helsinki.
- ITKONEN, ERKKI 1966: Kieli ja sen tutkimus. WSOY, Helsinki.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1997: Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin. Finnlectura, Helsinki.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1978: Verbien sisäisestä aspektista — Sananjalka 20, s. 17–28. Suomen Kielen Seuran vuosikirja. Turku.
- KANGASMAA-MINN, EEVA 1985: Suomen verbien kvatiteetista ja

- kvaliteetista — Virittäjä 89, s. 429–446. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.
- KIVIMÄKI, ARTO 1998: Summa summarum. Latinankielisiä termejä. Karisto, Hämeenlinna.
- LAESTADIUS, LARS LEVI 1897: Kinkerisaarvoja. Oskari Grönroos'in kustannuksella, Pori.
- LEIWO, MATTI 2002: Matti Leiwon tiedonanto, sähköpostiviesti tammikuu 2002.
- LEPPÄNEN, ULLA 2001: Kielestä kiinni — Päivämies 35, s. 2. SRK, Oulu.
- LOHI, SEPPO 1989: Sydämen kristillisyyks. Vanhoillislestadiolaisuuden historia. SRK, Oulu.
- LOHI, SEPPO 1997: Pohjolan kristillisyyks. Lestadiolaisuuden leviäminen Suomessa 1870–1890. Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys. Oulu.
- LOHI, SEPPO 2002: Avaintenvalta lestadiolaisessa liikkeessä. Pohjoissuomalaisista todellisuutta etsimässä — Oulun maakunta-arkiston 70-vuotisjuhlakirja. Toim. Harri Turunen. Oulu.
- MIELIKÄINEN, AILA 2000: Miten kieli hengellistyy — Pipliakielestä kirjakieleen, s. 237–253. Toim. Matti Punntila, Raimo Jussila, Helena Suni. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 105, Helsinki.
- NICKEL, KLAUS PETER 1990: Samisk grammatikk. Oslo.
- NIELSEN, KONRAD 1926: Laerebok i lappisk: utarbeidet på grunnlag av dialektene i Pomak, Karasjok og Kautokeino. I, grammatik. Brøgger, Oslo.
- NS = Nykysuomen sanakirja 1–6, 1951: Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Päätoimittaja Matti Sadeniemi. WSOY, Porvoo.
- OTAVAN ISO TIETOSANAKIRJA 1969: Encyclopedia Fennica, neljäs osa. Neljäs painos. Toimituskunta Paavo Ravila ym. Otava, Helsinki.
- PELTOKORPI, PAULIINA 2001: Kaanaankieltä oppii vanhanakin — Päivämies 2, s. 9. SRK, Oulu.
- PENTTILÄ, AARNI 1963: Suomen kielioppi. Toinen tarkistettu painos. WSOY, Helsinki.
- R 1776 = Biblia. Se on: Koko Pyhä Raamattu, Suomexi. Johan Christopher Frenckell, Turku.

- R 1878/1979 = Biblia. Se on: Koko Pyhä Raamattu. Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistyksen kustantama painos, Oulu.
- RAATTAMAA, JUHANI 1976: Kirjeet ja kirjoitukset. Täydennetty laitos. Toim. Pekka Raittila. Akateeminen kustannusliike, Helsinki.
- RAPOLA, MARTTI 1962: Kielen kuvastimessa. Sana- ja tyylihistoriallisia tutkielmia kirjasuomen aiheista. WSOY, Helsinki.
- RENVALL, GUSTAF 1840: Finsk språklära enligt den rena vest-finska, i bokspråk vanliga dialecten. Åbo.
- SA = Muoto-opin arkisto. Jyväskylä.
- SADENIEMI, MATTI 1960: Kielenkäytön kysymyksiä. Tietolipas 18. Helsinki.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 2002: Pekka Sammallahten tiedonanto, sähköpostiviesti 19.7.2002.
- SAUKKONEN, PAULI 1965: Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historiaa I. Johdanto, adverbialli infinitiivi. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia 137. Helsinki.
- SETÄLÄ, E.N. 1973: Suomen kielen lauseoppi. Kuudestoista painos. Otava, Helsinki.
- SIRO, PAAVO 1996: Lauseopin periaatteita. Toim. Pentti Leino. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitos, Helsinki.
- SRK = SUOMEN RAUHANYHDISTYSTEN KESKUSYHDISTYS 30.12.2000. [WWW-dokumentti]. < <http://www.srk-oulu.net/> > [Luettu 11.7.2001].
- SUOJANEN, PÄIVIKKI 1978: Saarna, saarnaaja, tilanne. Spontaanin saarnan tuottamisprosessi Länsi-Suomen rukoilevaisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 343, Helsinki.
- SUOJANEN PÄIVIKKI 1975: Uskonnollinen kieli — Uskonnollinen liike s. 230–260. Suomalaisia tapaustutkimuksia. Toim. Juha Pentikäinen. Tietolipas 74. Suomalaisen Kirjallisuuden seura, Helsinki.
- TALONEN, JOUKO 2001: Lestadiolaisuuden hajaannukset. — Iustitia 14/2001. Suomen teologisen instituutin aikakauskirja, Helsinki.
- TARVAINEN, KALEVI 1977: Suomen kielen lauseenjäsennys dependenssikieliopin mukaan. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja. Oulu.
- TERVO, MAIJA-LIISA 2002: Maija-Liisa Tervon tiedonanto, puhelu 11.9.2002.

Tule ja katso 1996. SRK:n suviseurat Alajärvellä 28.6.–1.7.1996. Toim.

Pauli Niemelä. SRK, Oulu.

WIIK, KALEVI 1981: Mikä lauseenvastike on? — Virittäjä 85 s. 21–39.

Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.

VÄLISAARI, MARIKA 1998: Kristuksessa vai Kristuksen yhteydessä? Pyhän kolminaisuuden persoonien *en* + datiivi -rakenteen kääntäminen vuoden 1992 Uudessa testamentissa. Jyväskylän yliopisto. Suomen kielen laitos. Pro gradu -tutkielma.

LIITE 1

Taulukko 1. *Uskoa*-verbin kolmannen infinitiivin inessiivin ja illatiivin esiintymät aineiston saarnoissa

Saarnan järjestysnumero	Inessiivien määrä	Illatiivien määrä
1		1
2	1	
3	1	1
4	4	2
5	1	1
6		3
7		
8		1
9	1	3
10		3
11	1	1
12	2	1
13	3	1
14	1	1
15	2	1
16		
17		
18		1
19		
20	2	2
21	1	
22		1
23		3
24		2
25	1	1
26	1	
27	1	2
28	4	2
29	5	2
30		1
31		2
yhteensä	32	39

LIITE 2: Saarnakatkelma aineistosta (s. 228–229)

Sivu 1

tarvetta synnissä nautita, ja luki suuremmaksi rikkaudeksi Kristuksen pilkan, kuin Egyptin tavarat". Minkä tähden? Siksi, että hän katsoi palkan maksoa. (Hepr. 11: 24-26.)

Jumalan lapset eivät ole uskomassa sen vuoksi, että tässä ajassa olisi helpompi elää tai täällä saisi Jeesuksen Kristuksen nimen tunnustamisen tähden mitaleja tai positiivisia huomioita tai palkkaa – ei. Meidän uskon katseemme tähyilee kotirannalle. Sinne me ikävöimme täällä vieraalla maalla. Mooses katseli nuorukaisena Jumalan sanan lupausten kautta suurta palkkaansa. Hän ajatteli: En tahdo olla kuninkaan poikana ja suurissa virkapaikoissa. On paljon arvokkaampi asia kantaa Jumalan lapsen osaa jo täällä ajassa. Emme tarkoita sitä, etteivät tämän päivän uskovaiset isät ja äidit kehottaisi ja kannustaisi nuoria opiskelemaan ja tekemään työnsä hyvin, niin kuin Jumalalle ja ei niin kuin ihmiselle. Mooseksen esimerkki tarkoittaa sitä, että usko on kaikkien asioiden yläpuolella. Heprealaiskirjeen kirjoittaja sanoo, että uskon kautta me ymmärrämme. Uskon ymmärrys ei avaudu ihmisajatusten ja järjen kautta. Me ymmärrämme uskon kautta, emmekä ymmärryksen kautta usko.

Sinä epäuskoinen ystävä saatat ihmetellä tätä. Millään ei tahdo sopia järkeen, että Jumala voisi tuon tyhmän saarnan kautta armahtaa, vapahtaa ja antaa synnit anteeksi. Muistele Jeesuksen opetusta. Hän oli saanut Isältään kaiken vallan ja hän antoi sen omilleen. Ennen taivaaseen astumistaan Jeesus sanoi opetuslapsilleen: "Ottakaat Pyhä Henki: joille te synnit anteeksi annatte, niille ne anteeksi annetaan, ja joille te ne pidätte, niille ne ovat pidetyt." (Joh. 20:22-23.) Hän jätti anteeksiantamuksen vallan omilleen.

Antakaa anteeksi

Apostoli jatkaa: "Kärsikää toinen toistanne ja anteeksi antakaat toinen toisellenne, jos jollakin on kannetta toista vastaan; niinkuin myös Kristus teille on anteeksi antanut, niin myös tekin tehkää."

Joskus on sanottu, että Jumalan lasten joukko on tuhlaavaa joukkoa, kun siellä saarnataan "laitoja myöten" synnit anteeksi. Äsken hiljennyimme kuuntelemaan radioseuroja. Niiden kuuluvuus saattoi olla tuhansia kilometrejä. Niin kauaksi tahtoi taivaallinen Isä sanaansa tänä päivänä julistaa. Jokainen katuva saa tälläkin hetkellä uskoa kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja kalliissa, maahan vuotaneessa sovintoveressä. Tätä syn-

Sivu 2

tien anteeksiantamuksen evankeliumia mekin Jumalan lapset tarvitsemme ja saarnaamme sitä toisillemme.

Käväisimme jo alussa kodissa, mutta mennäänpä sinne uudestaan. Monesti siellä kotona ajatukset käyvät ristiin, eivätkä ”synkkaa” samoille aaltopituuksille. Tulee semmoista ristiaallokkoa. Silloin tarvitaan anteeksiantamusta – ihan sydämestä saakka. Jeesus opetti: ”Jos te anteeksi annatte ihmisille heidän rikoksensa, niin myös teidän taivaallinen Isänne antaa teille anteeksi. Vaan jollette anteeksi anna ihmisille heidän rikoksiansa, niin ei myös teidän Isänne anteeksi anna teidän rikoksianne.” (Matt. 6:14-15.) Siitä asiasta kuulumme myös tämän päivän seuroissa.

Apostoli neuvoo: ”Mutta ylitse näiden kaikkein pukekaat päällenne rakkaus, joka on täydellisyyden side.” Rakkaus, joka Jumalan lapsella on Jumalan lahjana uskon kautta, on ihmeellinen asia. Meillä syntyy rakkaus Jumalan lapsiin ja se yhdistää meitä toinen toisiimme. Rakkaus syntyy Jeesukseen Kristukseen, meidän veriylkäämme, ja taivaalliseen Isään. Se on Jumalan Pyhän Hengen lahjaa meidän sydämessämme. Rakkaus on